

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

תליתאה

שיחות מוסר חיזוק והתעוררות

בענייני עבודת ה'

ומהם שיחות

על סדר פרשיות השבוע

נסדר ונערך משיחות מוסר

שנאמרו במקהלות על ידי

הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה ועוד

פרשת אמור

ירושלים עיה"ק תוכב"א

תשפ"א לפ"ק

הלימוד והחיזוק בחוברת
זו מוקדש להצלחה
ברוחניות ובגשמיות
למסייעים בהוצאה לאור

שיחות מוסר אלו הנדפסות בקונטרסי "מגיד דבריו
ליעקב" נסדרו ונערכו מתוך קלטות של שיחות רבינו
שליט"א.

ואם ימצא שגגה וטעות, איתנו תלין משוגתינו.
ובקשתינו שטוחה לפני המעינים הי"ו כי כל שגגה וטעות
יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא יודיעני על הטעות.

בתחילת החוברת נדפסת שיחתו של רבינו שליט"א
בחלק השני של החוברת נדפסו חידו"ת על פרשת שבוע,
מחידושיו של רבינו שליט"א על התורה, וחלקם הגדול
רואים לראשונה מכת"י בחוברת זו.

בחלק השלישי של החוברת מצורף קטע מתוך ספר
"שנות חיים" (כת"י) של רבינו שליט"א בענייני אריכות
ימים

בחלק הרביעי של החוברת מצורף מחידו"ת רבינו
שליט"א בסוגיות הנלמדות בדף היומי, או שאר חידו"ת
כפי אשר יכיל הגליון

ניתן להצטרף לרשימת התפוצה לקבלת
הגליונות בדוא"ל:
8542164@gmeil.com

ניתן להשיג את החוברות מידי שבוע מתחילתו בנקודות
המכירה וההפצה של י. בלוי בבתי הכנסת

©

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,
בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר

הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,
ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות

ניתן לפנות בשעות בין הסדרים
לפלאפון מספר 164-542-0548

פרשת אמור

מפתח העניינים

להזהיר גדולים על הקטנים - החינוך בדוגמא אישית / שמירת הבנים מסכנות הרחוב / התביעה על בת כהן גדולה יותר בגלל החינוך המעולה שקבלה / התביעה על כלל ישראל כפולה ומכופלת בגלל שורשיהם ואבותיהם / הקב"ה מתפאר במי שהולך בדרך הטובה שהתחנך בה / אדם צריך להיות תמיד במצב של עליה / גבורתם של הכהן הגדול והנביא / מקור העצלות - רפיון הלב / כשאדם מתאמץ בכל כחו - מסייעים בידו מן השמים

מפתח חידושי תורה

- א. בענין קדושת הכהנים כא
ב. בענין שני עשרונים סלת כא

מפתח שנות היים

- קט. מאכל כשר כד
קי. מוצאי שבת כו
קיא. מורא אב ואם כו
קיב. מזוזה כז
קיג. מזמור כ"ז בספר תהלים לא
קיד. מזמור פ"ו בספר תהלים לא
קטו. מחלוקת לג
קטז. מטה חבירו מדרך טובה לה
קיז. מילה לה
קיה. מלאכה לז
קיט. מלבושי כבוד לשבת לח
קכ. מלחמת היצר מ

מפתח חידושי סוגיות

- א. בענין וכל אדם לא יהיה באהל מועד
ב. בענין תכונת קול הכינור

הלימוד בחוברת זו מוקדש לעילוי נשמת כל מתי ישראל, ובכללם

יוסף בן אסתר	שולמית בת כחילה רחל	יצחק שלום בן צ'לחה חנה
יעקב בן עליה	יפה בת עליה	שמועון בן עליה
מורגלית בת סימוי	אליהו מאיר בן סימוי	סימוי בת חנה
פיבי בת חסיבה	מסעודה בת חסיבה	מסעוד בן אסתר

תנצב"ה

להזהיר גדולים על הקטנים - החינוך בדוגמא אישית

בעזרת ה' יתברך נראה להתבונן ולעיין בעניני הפרשה, פרשת אמור.

ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו וגו'...
ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף. והכהן הגדול מאחזיו
אשר יוצק על ראשו שמן המשחה וגו'.

דברי רבותינו במדרש ידועים ורש"י הביא את דבריהם, אמור ואמרת, להזהיר גדולים על
הקטנים. פשט הדברים, שיש אזהרה מיוחדת לגדולים שלא יקחו כהן קטן ויטמאו
אותו למת, ומי שעושה כן עובר בלאו, כמבואר בדברי חז"ל וכמו שמשמע בגמרא במסכת
יבמות (קי"ד ב').

אמנם המפרשים העמיסו עוד כוונה בדרשת חז"ל, והסבירו את הדרשה 'להזהיר גדולים על
הקטנים', 'להזהיר' מלשון זוהר והקרנת אור. כיוצא בו מצאנו במה שנאמר בפסוק
(תהלים יט, יב) 'פקודי ה' ישרים... גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב', ופשט המקרא 'נזהר
בהם', הכוונה שדוד המלך אומר על עצמו שהיה נזהר לקיים את כל המצוות בכל הפרטים
והדקדוקים שלהם. אבל המפרשים ביארו עוד את המילים 'נזהר בהם' מלשון אור וזוהר, כי
אדם שמקיים את המצוות כדבעי ועוסק בתורה בכל כוחו, הרי הוא בבחינת 'חכמת אדם
תאיר פניו', קורן עור פניו וניכר עליו שיש בו את חכמת התורה ויראת שמים. והוא שאומר
דוד המלך ע"ה, 'גם עבדך נזהר בהם', אני זוכה להארת הפנים, ומדוע? - 'בשמרם עקב רב',
בהיות ואני נשמר ונזהר גם באותם המצוות והפרטים שבדרך כלל אדם דש בעקביו, ובזכות
הדקדוק בכל פרט במצוה הוא זכה להארת פנים.

אף כאן ביארו המפרשים ולמדו במאמר חז"ל 'להזהיר גדולים על הקטנים', כי יש כאן יסוד
גדול במצוות ובצורת החינוך לקטנים. איך תחנך את הבנים שלך לעבודת ה', ליראת
שמים ולמידות נכונות?! על ידי שהאבא והאמא בתוך ביתם יהיו וישמשו דוגמא אישית
לילדיהם. אם הם יזהירו מהאור שלהם בתוך הבית, האור הזה יקלט בנפש הילד ויעשה בו
רושם. אבל אם אדם לא נותן דוגמא אישית לבן שלו, לא יועיל לו כל כמה שידבר אתו
ויסביר לו.

הדרשנים מספרים, שפעם רץ ילד לאמא שלו ואמר לה, 'אמא, ראיתי בחלון דבר נורא'.
האמא שואלת אותו, 'מה ראית?!' והוא מספר לה: 'ראיתי מכונית גבוהה, בגובה
מאתים קומות... והיא צועקת עליו, 'והלא כבר אמרתי לך עשרים מליון פעמים שתפסיק
להגזים!...' אם היא הגזימה שאמרה לו עשרים מליון פעמים, מה יש לה מקום להתלונן שגם
הוא מגזים ומדבר על מאתים קומות?! וכי איזה הפרש יש בין זה לזה?... ממנה הוא למד
להגזים. אם אתה רוצה שהבן שלך ידבר ויספר בדקדוק, גם אתה צריך לדבר אתו בדקדוק.

וזהו עיקר העיקרים בחינוך, לתת דוגמא אישית. הנה עכשיו מגיעים השבתות הארוכות של הקיץ לפנינו, וכמו שאחד אמר לי 'מה יהיה?! השבת לא נגמרת'... אם אדם לא מבין מהי קדושת השבת ומה ערך יש לכל שעה ולכל דקה משבת, אז באמת אפשר להבין אותו... מסכן, הוא כבר גמר את כל סוגי הגרעינים, ישן ארבע שעות, ועדיין השבת בתקפה... אבל מי שיודע לנצל את השבתות, זו ברכה גדולה בשבילו.

אבל מעבר לזה, יש כאן גם את הענין של החינוך. אדם שעייף מכל יגיעת השבוע וכל טרדות החיים, רוצה שהשבת תהיה בשבילו שבת מנוחה. מהי מנוחה?! - כל אחד לפי מעלתו ולפי ערכו, אבל יש רבים כאלו שבשבילם עונג שבת זה לשכב במיטה עם שלוש או ארבע כרים וכסתות, ומימינו ומשמאלו נמצאים כל ה"מוספים" וכל החטאות, והוא שוכב וקורא בהם שנים מקרא ואחד תרגום... ואם הוא זוכה לעיין בהם כדבעי הוא זוכה להקשות ממוסף אחד על חבריו ושואל, 'מה זה, והלא עיתון פלוני בדף זה וזה כתב כך, ואיך זה שבעיתון השני כתוב הפוך?!' ואם הוא 'בר מעלה', מצליח גם לחלק חילוקים ולתרוץ תירוצים...

ומה בינתיים עושים הילדים?! גם להם השבת ארוכה... הם קופצים מכאן ולשם ומשם לכאן ועושים רעש גדול, ומפריעים לו להתרכז בחומר... מה הוא אומר לבן שלו?! הוא קורא לבן שלו ואומר לו במתק לשונו 'בני יקירי, מחמד נפשי, שמע חידוש גדול. אתה יודע, ברוך השם בשכונה שלנו יש הרבה בתי כנסיות, ויש חברת תהלים וחברת משניות ועוד. למען השם, תלך לשם. ואל תדאג, שכרך לא יקופח בשני עולמות. ש"י עולמות תקבל למעלה, וקרמבו כאן למטה'...

זה קלקול נורא. יכול להיות שהבן באמת יתפתה לאביו כשהוא שומע שמחכה לו קרמבו, שהרי באמת זה מושך, אבל נשאל כולנו, האם זה חינוך?! אתה שוכב כמו בול עץ ויושב

א. כמו שאמרה הגמרא (סנהדרין קג) 'גדולה לגימה', כשרצה קרח לפתות את ישראל אחריו ורצה שיבואו לשמוע את הדרשות שלו, הבטיח שייהיה בהם כיבוד קל... עם כיבוד ועם מיני מתיקה אתה יכול למשוך את הכל, ועל ידי הלגימה והסעודה מתקרבים הלבבות. וכמו שרואים את זה בחוש, שאם יושבים שני אנשים זה על יד זה והם אינם מכירים אחד את השני, הם מסתכלים אחד על השני כשכל אחד רוצה לבלוע אותו. אבל כשמגיע האוכל? - בא גם החיוך... פתאום הם מתחילים לדבר אחד עם השני ולהתעניין בשלום כל אחד מאין בא ולאן הוא הולך. מה קרה? - גדולה לגימה שמקרבת...

ובאמת זו עצה טובה למי שרוצה לייסד איזה שיעור לילדים, אשר הוא באמת דבר נפלא מאד שבמקום שיסתובבו הילדים וישתובבו וישתוללו ברחובות יבואו לשמוע דברי תורה ודברי מוסר, ועכשיו בשבתות שלומדים פרקי אבות כל אחד יכול להקריא איזו משנה ולבאר אותה, והדברים האלו נקלטים בנפשות הילדים, ושכרו של מי שעושה את זה עצום ורב. איך יגרום לכך שהשיירות יהיו מצויות ויבואו

וקורא הבלים כל היום כולו, ולבן שלך אתה אומר שאין דבר שמעמיד את הבריאה כמו לימוד התורה שהרי 'אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתתי?!' גם אם הבן שלך ילך לשיעור ההוא, מה הוא באמת חושב עליך בסתר לבו?! הוא בז לאביו. הוא אומר לעצמו, 'אבא שלי, נאה דורש, ואין נאה מקיים. מעשיו סותרים את הדיבור שלו, שהרי אותי הוא שולח ללמוד, והוא עצמו שוכב בטל'.

חינוך יכול להיות רק באמצעות דוגמא אישית, וכשיש דוגמא אישית הרבה פעמים כבר לא צריך לדבר מילה עם הילד. כשהוא רואה אותך יושב ולומד בתורה, כשהוא רואה בבית איך לפעמים אתה ממהר ורץ לשיעור תורה כדי לא לאחר, הוא מבין את הערך שיש לתורה. כך זה בכל דבר ובכל ענין. כל אחד רוצה שהתפילה של הילד שלו תהיה תפילה כמו שצריך, לפחות כמו זו של הרש"ש וחבריו... אבל השאלה היא מה הילד רואה אצל אבא שלו, איך הוא מתפלל. אם הוא רואה את אבא שלו מתפלל בחטף וברגע אחד עד שכורע את הכריעה של מגן אבות עם הכריעה של מודים ביחד, איך יוכל להיות שיתפלל הילד בכוונה?! הילד תמיד מסתכל על אבא שלו ולומד ממנו את ההנהגה בכל דבר.

זה היסוד העיקרי בחינוך הבנים. וזהו מה שדרשו המפרשים בדרשת חז"ל הו, 'להזהיר גדולים על הקטנים', אתה תפקידך להזהיר ולהקרין ממך ומהנהגותיך על הקטנים. ומי שיש לו קושי בדבר הזה, מן הראוי שיקיים את העצה המפורסמת שייעץ רבינו הגדול הסטייפלער זצ"ל לרבים, שילמדו ספרי מוסר עם הילדים. כשאדם יושב ולומד מוסר יחד עם בנו, לימוד המוסר ישפיע גם עליו וגם על בנו יחדיו. ועוד, שעל ידי שילמדו יחד מוסר, יוכל גם הבן להקשות על אביו ולומר לו 'אבא, הרי למדנו יחד שצריכים לכוון היטב בשעת הברכה, ואיך זה שאני רואה אותך בברכה שאתה אחד למעלה ושבע למטה?!'... פעם אחת האבא יוכל לומר לו 'שכחת', אבל כמה פעמים יוכל לתרץ את התירוץ הזה? בסוף לא תהיה לו ברירה והוא יתחזק בעצמו גם כן.

שמירת הבנים מסכנות הרחוב

אליו הילדים?! אם אכן הוא קמצן ולא נותן כלום, בשיעור הבא לא יבוא אף אחד והוא ישאר לבדו, אבל אם הוא יחלק דברים טובים יבואו כולם, ולא רק זה אלא 'חברך חבא אית ליה', ויבואו גם ילדים משכונות אחרות.

היה אחד שרצה לייסד שיעור לילדים כאן בירושלים, ויעצתי לו את העצה הזו שיחלק לילדים דברים טובים. אחרי תקופה שאלתי אותו איך הולך השיעור, והוא אומר לי 'ב"ה, יש לי ברכה והצלחה, ואפילו גדולים באים'...

ובפרט בזמננו אדם צריך לשים עין על בניו. פעם הרחוב היה מקום קדוש וטהור, אבל בזמננו 'רחוב' הוא אותיות 'חרוב', הוא מקום סכנה של ממש, וכל אחד צריך להזהר מאוד ולהשגיח על בניו שלא יושפעו ממנו לרעה.

כידוע רבינו הגדול החזון איש זצ"ל היה חולה רוב ימיו, והוא בעצמו העיד על עצמו שמיום עמדו על דעתו היה בגדר חולה שיש בו סכנה, ועם כל זה היה עמל התורה שלו שלא מעלמא הדין. פעם אחת עבר ניתוח במעיו, והוכרח ללכת לפוש ולנוח קצת לצורך הבראת גופו. נסע החזון איש לצפת יחד עם כמה מתלמידיו, ושם המשיך בסדר לימודו כרגיל.

בזמן שהיה שם פגש החזון איש יהודי זקן מזקני צפת, והזקן אמר לחזון איש, שמע ואספר לך איך היתה נראית עיר הקדש צפת בימים קדמונים. לפני כמה שנים, סיפר הזקן, היתה העיר מלאה וגדושה בתורה ויראה, ודע לך שפעמים הרבה היו קמים התינוקות בחצי הלילה מרוב קול התורה שהיה מהדהד ברחובה של עיר. בכל בית ובית היו קמים אנשים בחצות הלילה לעסוק בתורה, וקול התורה היה נשמע בחוצות קריה. היום מה נותר בעיר צפת? - קרית הציירים... ופעם אחת כשהזכרתי את העובדה הזו, קם אחד הזקנים ואמר לי, תדע שלא רק בצפת אלא גם בירושלים בדור העבר כך היה.

כך היה נראה הרחוב בדור הקודם, אבל היום הרחוב הוא שדה מוקשים. אסור לאדם שיאמר לבן שלו 'רד למטה', לך קצת לרחוב'. אם אמרת לו שירד למטה, הוא אכן ירד למטה... ואמנם לפעמים קשה להעסיק את הילדים שעות ארוכות, אבל כל אחד צריך לחבל תחבולות ולמצוא פתרונות, ולא לדחוף את הבן שילך לרחוב המחריב כל נפש טהורה. וב"ה היום אפשר דרא והתרבו ספרי קריאה שמתאימים לילדים, ספרים טובים שמספרים סיפורים על אבותינו ורבותינו ובקריאתם לומדים הילדים מוסר לעצמם, כאשר רואים וקוראים איך היו רבותינו מופלגים בתורה, בצדקה וחסד ובמידות טובות וכיוצא בזה.

צריך לדעת שהוצאות על ספרים כאלו גם הם בשם הוצאות מצוה יקראו. וזו עצה אחת, אבל כל מי שענינו בראשו יוכל לחבל תחבולות איך לשמור את בניו בקדושה וטהרה. והעיקר, שאדם ישמור על בניו לבל ישוטטו ברחובות. כשילד נמצא ברחוב, אפילו אם הוא נמצא שם זמן מועט, הוא כבר סופג את האווירה ברחוב. המשגיח של ישיבת פילדלפיה אמר לי שהוא שמע מרבו המשגיח רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל כמה פעמים שהיה אומר, שכיום המציאות של הרחוב היא כמו יקב. כשאדם הולך ליקב שיש בו מאות חביות ענק המכילות יין ושכר ושאר משקאות המשכרים, והוא מסתובב ומטייל שם, גם אם אותו אחד לא טועם ולא מכניס לפה שלו טיפה אחת מהיין, בעצם השוטטות שלו במקום הזה ובספיגת האדים שיש שם הוא כבר מרגיש מסוחרר כאילו שתה. אמר המשגיח זצ"ל, כך זה גם הרחוב בזמננו. עצם ההמצאות ברחוב, יש בה כדי להשפיע ולחלחל ללב. ואלו לא אדים של שכר, אלו אדים של עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים.

והציווי בדבר הזה מוטל עלינו: 'להזהיר גדולים על הקטנים'. אדם לא יכול לומר, 'אני את שלי עשיתי, רשמתי ושלחתי את הבן שלי לתלמוד תורה...' וכי הוא שער לעזאזל ששלחת אותו לשם והתפטרת ממנו?! המלמדים בתלמוד תורה עושים ומקיימים את מה שהיה מוטל עליך לעשות מעיקר הדין, ללמד את הבן שלך תורה, 'ושנתם לבניך'. אבל הם לא קבלו על עצמם את האחריות לילד שלך, וזה התפקיד שלך לדאוג ולהתעניין בבנך. ואם אדם חוטא בתפקידו ומתראש בזה, אזי כמו שראינו קודם לכן, סמוך ליה 'ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף'.

התביעה על בת כהן גדולה יותר בגלל החינוך המעולה שקבלה

והנה, אנחנו יודעים שיש ארבע מיתות בית דין, והחמורה שביניהן היא סקילה. לפי חומר האיסור שאדם עבר, כך חומר מיתתו. אם אדם חילל שבת בפרהסיא והיו עדים והתראה, אחת דינו להמית בסקילה, וכן הוא במי שעבד עבודה זרה. מדוע? - מפני חומר האיסור, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות שבת (ל, טו) ששבת ועבודה זרה שקולין לכל התורה כולה, וכל מי שח"ו חילל שבת או עבד עבודה זרה פרק עול יהדות ממנו ודינו כגוי לכל דבר, שאם שחט שחיטתו נבילה ואם נגע ביין יינו יין נסך וכדומה. ובהיות ושבת ועבודה זרה חמורים כל כך ששקולים כנגד כל התורה כולה, מי שעבר עליהם חייב בעונש החמור מן הכל, סקילה. הדרגה הנמוכה ממנה היא שריפה, לאחר מכן הרג, וקל שבכולם הוא החנק.

כאן בפרשה יש חידוש. בת ישראל שתעשה את המעשה הזה שעושה בת כהן, תהרג בחנק, שזו היא המיתה הקלה שבארבעת מיתות בית דין כמו שראינו, ואילו בת כהן תקבל מיתה חמורה יותר, שריפה, וכמו שאומרת המשנה בסנהדרין (נ"ב א') שלוקחים עופרת ומתיכים אותה עד שתהיה רכה כמו מים, ומשקים אותה בזה עד שהעופרת יורדת לתוך מעיה ומתה. למה בת כהן חמורה בענין הזה יותר מבת ישראל?! והלא את אותו מעשה עושות!

המפרשים עמדו על השאלה הזו. וההסבר בזה נעוץ במה שפתחנו קודם, ביסודות החינוך. אנחנו עוסקים כאן בבת כהן. איזה חינוך קבלה ה'בת כהן' הזו בביתה?! יש גמרא מפורסמת בכמה מקומות (שבת כ. ערובין קג. ועוד) שאומרת ש'כהנים זריזין הן'. מה הכוונה שזריזים הם, ובמה מתבטאת זריזותם של הכהנים?! מפרש רש"י (שבת שם): **שכולם היו בני תורה והרדים ונוכרין ולא אתי לחתויי משתחשך**. הכהנים כולם הם בני תורה ואין ביניהן עמי ארצות והדיוטות, והם חרדים ונוכרין ומשגיחים ומקפידים על ההלכה כדת וכדין. ולכן הרבה מגזירות חכמים לא נגזרו על הכהנים, כיון שאין חשש שיבואו ויכשלו באיסורים.

נמצא לפי זה, שמעלתו של הכהן היא לא רק מפאת קדושתו שהצטווה במצוות יתירות, וכמו שכתב הפלא יועץ (ערך כהן) על עצמו שהוא מצטער שלא זכה להיות כהן כי

אלו היה כהן היו לו יותר מצוות כגון נשיאת כפים וכיוצא בזה, עבודת המקדש, אכילת תרומה, שמירת הטהרה ועוד, אלא גם מעצם מציאותו כבן תורה, הזהיר וחרד בעבודת ה' ובפרטי ההלכה.

איך נראה החינוך בבית כזה, של כהן בן תורה?! - אין ספק שהחינוך בבית כזה של בן תורה, הוא חינוך מעולה וראוי. מה גם הוא מוכרח מעצם המציאות להיות בית כזה, שהרי בבית של כהן אוכלים קרבנות ותרומה וצריכים כל הזמן להיות בו במצב של קדושה וטהרה מכל סרך של טומאה, ואין ספק שזה משפיע על כל בני הבית.

כל דבר משפיע על בני הבית, לטוב ולמוטב. וכמו שראינו בפרשה שעברה לגבי מי שעושה מולך, שאומר הקב"ה: 'ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו'. ולכאורה, מילא אותו האיש שעבר את האיסור מגיע לו העונש, אבל מה חטאה משפחתו?! מביא רש"י את דרשת רבותינו (שבועות לט), אמר רבי שמעון בר יוחאי וכי משפחה מה חטאה, אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולם מוכסין, שכולם מחפין עליו. 'מוכס' הוא שודד. אלא מאי?! שודד רגיל הוא שודד שבא עם אקדח, ומוכס הוא אחד כזה ששודד ברשות הממשלה. הוא עומד בפתח ודורש מיסים שלא כדין. וכל בני משפחתו עוזרים לו, ואם הוא בא לבית ומספר 'היום הרווחתי כך וכך, אבל אם הייתי עושה עוד כמה פעולות ודורש יותר כסף הייתי מרוויח יותר', בני הבית שלו מחזקים את ידיו ומסייעים בעדו.

כך היא המציאות, שמה שעושה ראש הבית משפיע על כל בני הבית. ולכן אומרת התורה 'נתתי את פני באיש ההוא ובמשפחתו', כי המשפחה כולה גם היא נתפסה בעוון האב וגם היא הושפעה ממנו לרעה. וגם בקדושה הוא כך, שכהן שכלו כולו קדושה וטהרה והוא נכנס לבית המקדש והוא מקיים מצות עשה באכילת הקדשים ו'כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים' (פסחים נ"ט ב' ועוד), שעצם האכילה של הכהן היא כאכילת מזבח שמכפרת לבעלים על החטא, אין ספק שזה משפיע עליו ועל כל בני ביתו, וחינוך טוב הם קיבלו.

זו הסיבה לשוני בחומר המיתה בין בת ישראל לבת כהן. בת כהן שגדלה בבית שהחינוך הוא בו טוב וראוי ואף על פי כן קלקלה מה שקלקלה, התביעה עליה גדולה בכפלים ולכן חומר הדין עליה גדול יותר.

התביעה על כֹּלֵל ישראל כפולָה ומכופלָת בגלל שורשיהם ואבותיהם

על משקל הפירוש הזה, מצאנו פירוש דומה בשל"ה הקדוש (פרשת בחקתי). הנה הפסוק אומר בפרשת בחוקותי, פרשת התוכחה (ויקרא כו, מב), וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם והארץ אזכור. מסדרי התפילה (שחרית בקרבנות) קבעו את הפסוק הזה כפסוק של נחמה, אחרי כל התוכחות, לומר שלמרות שעשו ישראל כל מה שעשו, עם

כל זאת מבטיח הקב"ה שיזכור את בריתו של יעקב. אבל מי שיעיין בגופן של מקראות יראה שהפסוק הזה לא נמצא אחרי כל התוכחות, אלא בין כל התוכחות קודם לפני שמסתיימות, ונראה שהפסוק הזה הוא חלק מן התוכחות עצמם.

אומר השל"ה הקדוש, אכן כן. לפי פשוטו, הפסוק הזה עצמו הוא חלק מן התוכחה. מדוע?! יבואר הענין, מבאר השל"ה, על פי משל. פעם אחת היה מלך גדול רם ונשא שישב על כס מלכותו בארמון המפואר שלו, ולפתע פתאום פלשו וחדרו לארמון שלו שני אנשים, וזרקו עליו בוץ ועפר. אחרי שתפסו אותם צווה המלך שאת אחד מהם יקחו ויתלו מיד בכר העיר, ואת השני ילקו מעט וישחררו לנפשו. שאלו אותו עבדיו 'אדוננו המלך, וכי יש משוא פנים בדיון?! אם על הדבר הזה מגיע עונש מוות, תתלה את שניהם, ואם מספיק מלקות, תלקה את שניהם. אבל איך זה שאת אחד מהם אתה שולח לעמוד התליה ולשני מספיקות מלקות?!'

אמר להם המלך, 'וכי למה אתם לא מבינים?! הביטו וראו. נכון ששניהם זרקו עלי בוץ ועפר, אבל התבוננו ותראו את ההבדל שיש ביניהם. האחד הוא בנו של שר שיודע מהם גינוני מלוכה ומכיר היטב מה זה כבוד מלכים, ואיך זה שבא וזורק אבנים על המלך?! הוא יודע מבית אביו מהו מלך ואיך צריך להיות ירא מן המלך, ואין לך מורד במלכות גדול מזה, ולכן דינו בתליה. השני לעומת זה הוא כפרי שלא מן היישוב, שכל ימיו לא היה אלא רועה בקר. מה הוא יודע?! אין לו שום ציור ושום השגה מהו מלך, מהם גינוני מלוכה וטכס מלכות, ואחד כזה שהוא בור והדיוט לא מגיעה לו הריגה.'

אומר השל"ה, זהו גם כן הפירוש בפסוק הזה, ולכן הוא חלק מהתוכחה. **אומר** הקב"ה, בני ישראל, אתם לא כאומה זרה שאין להם ממי לקבל וממי לינוק, ולא הכרתם בכבוד מלכותי. אתם בני אברהם יצחק ויעקב עמודי העולם, שעליהם עומד העולם וכל אחד מהם נתן את חלקו בתשתית העולם. אברהם נטע אמונה ושתל חסד, יצחק היה עמוד התפילה ויעקב היה עמוד התורה, ואחרי ואלו היו אבותיכם, איך זה תעשו מה שתעשו?! החשבון עמכם הוא קשה יותר.

'והארץ אזכור', גם קדושת הארץ מצטרפת, וכמו שאמרו רבותינו (נבא בתרא קנח): שאורא דארץ ישראל מחכים, ואמרו רבותינו שמצוה שנעשית בארץ ישראל שקולה כנגד עשרים מצוות כדוגמתה שיעשו בחוץ לארץ. אדם שיושב ולומד דף גמרא בארץ ישראל, מצטרפת קדושת הארץ לתלמודו וזה חשוב כמו עשרים דפים במקום אחר. והוסיף החפץ חיים ואמר שלא רק במצוות זה כך, אלא גם בחטא ועוון. חטא בארץ ישראל שקול כנגד עשרים חטאים בחוץ לארץ, וביטול תורה או לשון הרע בארץ ישראל חמור כפלים. זו התביעה של 'זכרתי את בריתי יעקב', והוא כמו שהזכרנו קודם, כי אדם שגדל על חינוך נכון, כדרך ישראל סבא, אם הוא לא הולך בדרך הישרה התביעה עליו כפולה ומכופלת.

הקב"ה מתפאר במי שהולך בדרך הטובה שהתחנך בה

זו הסיבה שבת כהן עונשה חמור יותר, כי הקב"ה הצור תמים פעלו, אל אמונה ואין עוול. העונש על החטא שצוותה התורה הוא לא רק בהסתכלות על המעשה עצמו, שהרי בזה באמת אין שום חילוק בין בת כהן לבת ישראל, אלא בהסתכלות ובהתחשבות בכל הנתונים שמקיפים וסובבים את הנושא. בת הכהן שהגיעה מבית של בני תורה חרדים וזהירים, העונש עליה חמור בכפלים.²

הוסיף הסבא מקלם וצ"ל ודקדק את לשון המקרא: 'את אביה היא מחללת', לומר, מדוע עונשה חמור כל כך? - מפני שיש כאן כפירה בטובתו של האבא. שהרי, יש בידינו כלל גדול: כל הכופר בטובתו של חבירו סוף כופר בטובתו של מקום (עין תנחומא פרשת שמות ס"ה, ורבינו בחיי שם א' ח'). מנין לנו?! מפרעה הרשע. יוסף הצדיק הציל את מצרים מכליון, ולא די בזה שדאג לכל מצרים שלא ימותו ויגועו ברעב, אלא הפך בחכמתו את מצרים לאימפריה. מה עשה פרעה?! שכח אותו. 'ויקם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף'. ואחר כך אומר פרעה: מי ה' אשר אשמע בקולו. אם אדם כופר בטובתו של חבירו ושוכח ממנו, סוף שהוא שוכח גם מהקב"ה.

הבת כהן הזו התחנכה בבית של כהן, בית שקבלה בו חינוך טוב וספגה בו קדושה וטהרה,

ב. ובהסתכלות הזו הצטוונו אנחנו לראות את חברינו, על הצד החיובי. הנה בשבתות אלו אנחנו לומדים פרקי אבות. המשנה במסכת אבות (א, 1) אומרת 'הוי דן את כל האדם לכף זכות'. לפני כמה שנים הייתי בבית דפוס, וראיתי אחד שבא והדפיס שם איזה ספר. לקחתי דף אחד ועיינתי בו וראיתי שהוא ביאור על מסכת אבות. שם הוא הביא ביאור יקר בשם בעל חידושי הרי"ם, שדייק במשנה הזו, שלא אמרו רבותינו 'הוי דן את האדם לכף זכות', אלא כך אמרו: 'הוי דן את כל האדם לכף זכות'. הלא כל דברי רבותינו מדויקים ומחושבים, ואין בהם אפילו אות אחת מיותרת. למה כוונו כשהוסיפו ואמרו 'את כל האדם'!?

אמר החידושי הרי"ם, לפעמים כשאתה מסתכל על אדם, אתה לא יכול למצוא לו צד של זכות. אתה רואה שהוא עושה מה שעושה, ולא מוצא למעשה הזה שום לימוד זכות. מה תעשה?! אומר לך התנא, 'הווי דן את כל האדם לכף זכות', אתה צריך לדון את האדם הזה בכל ההיבטים. לפעמים אתה דן את האדם לפי מה שאתה רואה, אבל אתה לא מכיר ולא יודע את כל הנתונים, אם במעשה עצמו ואם באיש העושה, ואם אתה תביא בחשבון את כל הנתונים האפשריים ולא תתחשב רק במה שאתה רואה, תוכל לדון אותו לכף זכות.

אסור לנו להיות כמו זבוב. התכונה של הזבוב שבכל מקום שיש פצע ומכה טריה הוא נמצא. אסור לאדם לחפש את הצד השלילי דווקא ולהתמקד בזה, אלא תפקידו הוא להיפך, לדון את כל האדם לכף זכות, להתחשב בכל הנתונים שמקיפים את הנושא, ואז לדון את חבירו לכף זכות.

ועכשיו כשהלכה וקלקלה ופרקה עול יש כאן כפירה בטובתו של אביה. ומי שכופר בטובתו של חבירו, כאילו כופר בטובתו של מקום, ולכן עונשה חמור יותר משל בת ישראל.

אמנם, הוסיף הסבא מקלם ואמר, קיימא לן שגדולה מדה טובה ממדת פורענות פי חמש מאות (יומא ע"ו א' ורש"י שם). אמנם אין הפקר בעולם הזה, וכל אחד שעושה חטא ומעשה אשר לא יעשה יקבל את עונשו הראוי לו, אבל מדתו של הקב"ה שכאשר הוא נותן טובה על מעשה טוב שעשה אדם, השכר והמעלה הם פי חמש מאות ממה שמשלם לעושי רשעה.

אם אדם מכבד את המקום שהתחנך בו, אמר הסבא מקלם - אם הוא מכבד את אביו ומכבד את הישיבה בה למד, כמה שכרו עצום ורב. וכך אומרת הגמרא (יומא פו.) על אחד כזה שהתחנך בדרך הנכונה ומקדש שם שמים בכל הליכותיו, 'מה הבריות אומרות עליו?!' אשרי אביו שלימדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו, ועליו הכתוב אומר ישראל אשר בך אתפאר'. אם אדם הולך בדרך ישראל סבא, בדרך שחנכו אותו וכפי שהוא צריך להיות, שכרו עצום ופעולתו לפניו.

וכך לשונו של הסבא מקלם (אור רש"י ויקרא מאמר ת"ט): **היש קץ לשכר הזה אשר ממי"ה הקב"ה יתפאר בו**, ה' יתברך מצביע על אדם כזה שהתחנך בדרך הנכונה ומחויק בה וקורא עליו 'ישראל אשר בך אתפאר', ומוסיף הסבא מקלם: **ובזמן השפל הנוכחי בקל יכול האדם לקחת חלק נכון בזה**. את זה הוא כותב לפני מאה שנה, ומה נאמר אנחנו שירדנו מאז הרבה מעלות אחרונות. בזמננו יש הרבה קניינים רוחניים שהם הפקר גמור לכל, ומי שרוצה ליטול יבוא ויטול. כי מצד אחד בדור שלנו יש ירידה רוחנית עצומה וכמו שהזכרנו קודם איך נראה הרחוב שלנו לעומת הדורות הקודמים, אבל מצד שני היא הנותנת, שיש הרבה קניינים רוחניים לכל מאן דבעי, וכל מי שרוצה באמת ובא ליטול - נוטל. ואנחנו רואים את זה בחוש, איך אנשים שהיו רחוקים מכל דבר שבקדושה והיו ממש בדיוטא התחתונה, כשנגה עליהם אור התורה והתקרבו עלו והתעלו והגיעו עד לרום המעלות. איך הצליחו?! אין זה אלא מפני שהקניינים הרוחניים הם הפקר לכל יותר ממה שהיה בדורות שלפנים, וכל מי שנפשו באמת חשקה בתורה ועבודה משיג הרבה.

וכך שמעתי פעם מהגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל, שאמר שהדור שלנו הוא לא כמו הדורות שלפנים. בדורות הקודמים היה מאבק על כל טיפה של סיעתא דשמיא, כי כל אחד עמד והתחנך להקב"ה שיתן לו סיעתא דשמיא, ואז היה דיון ושקלא וטריא בשמים למי לתת סיעתא דשמיא. היה נפתח פנקסו של כל אחד ואחד והיו בודקים כל אחד מה מעלתו ומה דרגתו, ומי שנמצא בדרגה יותר גבוהה ממילא הוא היה יותר ראוי לקבל. זה היה בדורות שעברו, אבל בדור שלנו זה אחרת. צא ותערוך סקר ברחוב ותשאל אנשים 'מי רוצה סיעתא דשמיא', יסתכלו עליך כאילו נפלת מהירח, ויאמרו לך: 'מה זה, מאכל סיני חדש?... אנשים

לא מבקשים על זה בכלל. עומדים מלאכים בשמים ובידיהם טונות של סיעתא דשמיא, שמוכנים ועומדים למי שייבקש. ואם אתה תלך, תתחנן ותבקש, תזכה ותקבל. הוא שאומר הסבא מקלם, בזמן השפל הנוכחי אדם בקלות יכול לקחת חלק בדבר הזה, ובקלי קלות יכול לזכות הרבה, על ידי שילך בדרך ישראל סבא, כפי שחנכוהו הוריו ורבותיו. ועליו מצביעים בשמים ואומרים ישראל אשר כך אתפאר.

אדם צריך לחיות תמיד במצב של עלייה

התורה מזכירה כאן בפרשת הכהנים את ענין הקדושה, 'קדושים יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם אלהיהם'. מה פירושה של הקדושה? - להיות נבדל ומרום מעניני העולם הזה. **והנה**, לכאורה כשהתורה מצווה ואומרת 'קדושים יהיו לאלהיהם', אפשר היה להבין שכך היא המצוה, שצריך אדם להיות קדוש. אבל אם הוא לא ירצה להיות קדוש ולא יהיה פרוש מעניני העולם הזה, לכאורה לא מפסיד בדבר, ובינוני יהיה, אבל לא כך אומרת התורה. שהרי כך מסיים הפסוק: 'ולא יחללו שם אלהיהם'. מבואר מכאן שאם אדם לא זוכה להיות קדוש, הוא יגיע למצב כזה של חילול שם ה'.

ומה ההסבר בזה?! למה אדם שלא מתקדש נמצא מחלל את השם?! וכי אין דרך ממוצעת בין קדושה לחילול ה'?! אך כאן טמון היסוד כי אכן כן, אין דרך ממוצעת. אם אדם לא נמצא במדרגה הזו של 'קדושים יהיו לאלהיהם', בהכרח שיהיה במדרגה השניה ובדיוטא התחתונה של חילול שם אלהיו.

עכשיו אנחנו נמצאים בימי ספירת העומר, ואלו ימים שאפשר להוסיף בהם הרבה קדושה. הרמב"ן ורבינו בחיי בפרשה שלנו כותבים שימי ספירת העומר קדושתם רבה כימי חול המועדי, ואדם צריך לדעת שהימים האלו הם ימים נשגבים ומרוממים, שמסוגלים לדבר הזה להתחזק ב'קדושים יהיו לאלהיהם'.

וכמו שהזכרנו, אם אדם לא מחזק את עצמו ולא מתעלה ומתקדש, בהכרח שהוא נופל ממוצעתו עד שיכול להגיע חלילה למצב של 'ולא יחללו שם אלהיהם'. וכך אנחנו רואים בקריאת שמע בפרשה השניה שנאמרה לכל ישראל, שאנו אומרים בה 'והיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי', שאם אדם יקדש את עצמו וישמור את כל המצוות על כל פרטותיהן ודקדוקיהן, יגיע לדרגה הנשגבה של 'לאהבה את ה' אלהים'. להגיע לדרגת האהבה, שלבו

ג. וכוונתם היא לטיבותא. יש אחד ששומע את זה ומפרש את זה לגריעותא, שמח ואומר לעצמו 'מה טוב שהימים האלו הם כימי חול המועד... הרי ימי חול המועד הם יומי דפגרא בהם אני כמו פגר שאפילו מתפילין אני פטור, אז גם את הימים האלו אעשה כך'... לא לזה כווננו...

של אדם יתלהט באהבתו אל בוראו כאברהם אבינו, 'ולעבדו בכל לבבכם', שכל הלב מיוחד רק לדבר אחד - לעבוד את הקב"ה, זה לא דבר של מה בכך, אבל אדם יכול להגיע לדרגה הזו באמצעות שהוא מתקדש על ידי התורה והמצוות.

אם כן אנחנו מדברים כאן על אנשים שיכולים להיות במדרגה הנשגבה העליונה הזו של אהבת ה', ולפתע פתאום בפסוק הבא אנחנו אומרים להם: **השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים**. ולכאורה, אחד כזה שהוא אוהב את ה' ועובד אותו בכל לב ונפש, יש מקום להזהיר אותו שלא יהיה עובד זרה?! הלא את זה היה מתאים להזהיר למי שמקומו בשוק וכיו"ב, ואותו צריכים להודיע שישמר ויזהר שלא לעבוד עבודה זרה. אבל לאחד כזה שעובד את ה' בכל לבו ומאודו, צריכים להזהיר על עבודה זרה?!

רש"י מביא בשם רבותינו (ספרי עקב מ"ג) את ההסבר לזה. אומר רש"י, כיון שסר אדם מן התורה נדבק בעבודה זרה, ויש שגרסו **מיד נדבק בעבודה זרה** (כמובא בספר מעלות התורה, ובספר שמירת הלשון שער התורה פ"י ע"ש). כאן למדנו, שאין כזה מצב ביניים. אם אדם לא עולה ולא מתעלה באהבת ה', בהכרח שהוא יורד. גם אחד כזה שדבוק בקונו ואוהב אותו בכל לב ונפש, עליך להזהיר אותו על עבירה חמורה שכזו - עבודה זרה. מדוע? וכי הוא קרוב לעבודה זרה?! - אכן הוא קרוב. אם אדם רגע קט מסיח דעת מן התורה והעבודה וסר ממנה, מיד הוא נופל ונדבק בעבודה זרה.

הוא שהזהיר הקב"ה (קהלת רבה ז, כח), 'תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי'. אמרו הקדמונים כי האדם הוא עולם קטן, ועל זה באה האזהרה 'אל תקלקל את עולמי', השמר על הנשמה הקדושה והטהורה שלך, שלא תקלקל ותפגום את עצמך. אם אדם יהיה עסוק כל העת בשיפור ותיקון דרכיו ויעלה כל הזמן מעלה, הוא יעלה וכל אנשי ביתו יעלו אתו. אבל אם אדם מתרשל, אזי בהכרח שהוא יורד מדרגותיו, ובהכרח שגם בני ביתו מושפעים ממנו.

גבורתם של הכהן הגדול והנביא

כשמדברים מעניני חינוך, עולה השאלה עם איזו נקודה ואיזה ענין להתחיל. אחת מהמעלות שנמצאות בסולם שבנה רבי פנחס בן יאיר, היא הזריזות. כאשר בן רואה את אביו שהוא זריז בקיום המצוות, זה משפיע עליו הרבה. וגם בענין הזה למדנו לקח ומוסר מהפרשה.

ד. ואמנם גם בזריזות, יש כמה סוגי זריזים, מהם לרעה ומהם לטובה. אחד מרבותי היה הגאון האדיר רבי נחום לסמן זצ"ל, ואני זוכר שבעת שהיינו בחורים צעירים בישיבה, היה רבי נחום לסמן זצ"ל

כך אומר הכתוב (ויקרא כא, י): והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראש שמן המשחה. למה הכהן הזה נקרא 'כהן גדול', ובמה מתבטאת גדולתו?!

דרשו רבותינו (ויקרא רבה כו, ט. ועיין יומא יח. וחולין קלד): שהוא גדול בחמשה דברים. חמש מעלות יש בו בכהן הגדול. בחכמה בכח בעשירות ועוד. והנה, את הצורך במעלת החכמה אנחנו מבינים, שהרי הכהן הגדול הוא שליח של כלל ישראל לכפר בעדם, ולאז מלתא זוטרתא היא. אי אפשר שמי שהולך לכפר על כל עם ישראל יהיה הדיוט, ומוכרח הוא שיהיה מופלג בחכמה וביראה. ועוד, שהרי עבודת המקדש הרבה פרטים יש בה, ואם תחסר לו ידיעה של פרט אחד יוכל להתחייב במיתה, כגון שאם יכנס למקדש שתוי יין

צועק עלינו באמרו, 'אכן אתם זריזים, אבל אתם זריזים להתעצל'... ולכאורה, איך שייך שהזריזות תביא עצלות?! הרי אלו שני הפכים! אבל באמת יש מושג כזה. כוחות הנפש הם מורכבים ומפותלים, ולפעמים ימצאו שני הפכים בדבר אחד. המסילת ישרים כותב (פרק אחד עשר) שיש אחד כזה שהוא 'מתגאה בענוותנותו'. הוא אומר על עצמו שהוא כל כך גדול וכל כך מורם מעם ואף על פי כן הוא יושב בין פשוטי העם, ונמצא שהענווה שלו מקורה מן הגאווה.

וכך היה החתם סופר זצ"ל אומר, הכתוב אומר 'חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצוותיך'. לכאורה יש כאן כפילות, ואם אמר 'חשתי' מה פירוש 'ולא התמהמהתי'?! אלא, אמר החתם סופר, לפעמים אתה יכול לראות אדם רץ למצווה במהירות ובחפזון, ויכול אתה לחשוב שהוא איש רם המעלה בהיותו רץ כך למצווה. אבל באמת למה הוא רץ כך? - בגלל שהתעצל וחיכה עד לרגע האחרון... נמצא אם כן שהזריזות הזו נובעת מהעצלות שקדמה לה.

זהו שאומר דוד המלך, רבון העולמים, אני לא מהאנשים האלו. 'חשתי', אני רץ למצוות, אבל אין זה נובע בגלל שחייכתי עד לרגע האחרון, שהרי 'ולא התמהמהתי', לא המתנתי לרגע האחרון ולא התעצלתי מקודם לכן. ולכן כאשר אנחנו עוסקים במדת הזריזות, צריך לראות ולבדוק שהזריזות נובעת ממקור נכון, ולא שתהיה חלילה זריזות שבאה מעצלות וכיוצא.

מו"ר רבי נחום לסמן זצ"ל היה גאון עצום לא ראיתי כמוהו. עמל התורה שלו היה באופן שבלתי ניתן לתיאור, והוא נפטר בהיותו צעיר, בן ארבעים ושמונה.

לפני זמן מה הייתי אצל האלמנה שלו, והיא אמרה לי: בוא ואספר לך סיפור על הרב שלך, סיפור כזה שאתה לא יודע.

רבי נחום היה ראש הישיבה, ופעם אחת הגיע אליו אחד מהספקים שמביאים את האוכל לישיבה ואמר לו 'אדוני הרב, יש לך חוב של כך וכך כסף לחברה, ועליך לפרוע'. הוציא רבי נחום את פנקס השיקים ואת העט והתחיל למלא את השיק, ולפתע באמצע כתיבתו את השיק, הפסיק את הכתיבה. מה קרה?! - עלתה לו מחשבה של לימוד והוא שקע בה ושכח מהשיק שהיה באמצע הכתיבה שלו.

יתחייב מיתה בידי שמים, וכיוצא בזה. והוא שהוא מנהל את כלל העבודה ואחראי לכל עבודת המקדש, מוכרח להיות חכם מופלג.

המעלה השניה שנדרשת מהכהן הגדול, שיהיה גדול בכח, שיהיה גבור. וכמו שאמרו רבותינו, **בא וראה באהרן שהניף את הלויים עשרים ושנים אלף ביום אחד.** אהרן הכהן הניף עשרים ושנים אלף לויים ביום אחד. וכיצד היה מניפם? - מוליך ומביא, מעלה ומוריד. אהרן לא הרים והגביה אותם מעט מן הקרקע, אלא הניע אותם אנה ואנה, ממש כמו לולב. הווי **אומר מעתה שיהיה גדול בכח.**

ולכאורה הדבר הזה צריך ביאור, מאיזה טעם צריך הכהן הגדול שתהיה בו המעלה הזו של הכח?! מי שהוא מתאבק ומתאגרף צריך להיות גבור. אבל למה זה צריך הכהן הגדול שיהיה מופלג בכח?!

גם על נביא מצאנו בגמרא (נדרים לח.), שיש כמה תנאים שצריכים להיות לו לאדם כדי שיהיה ראוי שתשרה עליו הנבואה. אחד התנאים הוא שצריך שיהיה גבור. ולכאורה גם בזה יקשה, מה הטעם בזה ומה תועלת יש לנו בכך שהנביא יהיה גדול בכח?!

באמת, הרמב"ם מפרש (שמונה פרקים פ"ז) שמה שאמרו רבותינו על הנביא שצריך שיהיה גבור, כווננו לגבורה שהזכיר התנא במסכת אבות (ד, ד), 'איזהו גבור - הכובש את יצרו'. זו אכן גבורה שאפשר להבין שהיא צריכה לאדם שזוכה להשראת השכינה ולמראה נבואה, וביזה נוכל להבין גם את פשר הגבורה שנדרשת מהכהן הגדול. אבל פשט הסוגיות מראה שהכוונה לגבור בכח גופני, ולא לגבורה על היצר. מה פשר ומה מעלה יש בגבורה זו?!

מקור העצלות - רפיון הלב

אלא, ששלמה המלך החכם מכל אדם, לימד אותנו (משלי כד, ל): **על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב.** והנה עלה כולו קמשונים כסו פניו חרולים וגדר אבניו נהרסה. ואחזה אנכי אשית לבי ראיתי לקחתי מוסר. שלמה המלך מתאר לנו כאן מה שראה, 'על שדה איש עצל עברתי', הלכתי ליד שדה של עצל. ומיהו העצל? - 'כרם אדם חסר לב'. כאן שלמה

עמד אותו אחד כמה דקות וחיוכה, אבל הרב בשלו. עט בידו בימינו ופנקס השיקים בשמאלו, אבל הראש שלו תפוס עכשיו בקושיות ותירוצים... אותו אחד הבין שזה לא זמן מתאים, והתייאש... החליט ללכת ולבוא בפעם אחרת, כך אני שמעתי מאשתו הרבנית. [ושמעתי שרבינו החזון איש זצ"ל היה אומר על מו"ר הגאון רבי נחום לסמן - על רבי נחום לית מאן דפליג, וכהגיית בני אשכנז שאות ת' שאינה גרושה נהגית באות ס' והבן].

המלך מגדיר לנו הגדרה מיוחדת מה ענינו של העצל, שחסר לו ה'לב'. מה מקורה של העצלות ומהיכן היא נובעת? - מחוסר שימת לב. וממילא כשאדם שובר את העצלות ומחזק בעצמו את הזריזות, ישיב אל לבו את כל מה שהוא יודע. שהרי כל אדם יש לו הרבה ידיעות שכליות, אבל הם לא קנו אצלו שביטה בלב. כשהאדם משיב אל לבו את הדברים יקרי הערך ומתעורר לחוש בהם, על ידי זה הוא שובר את העצלות ומגיע אל הזריזות.

אומר לנו שלמה המלך, 'על שדה איש עצל עברתי', וראיתי במו עיני, כי כמו שאמרו רבותינו אינה דומה ראייה לשמועה. כשאתה שומע שהשדה של איש פלוני העצל נראית כחורבן גמור זה לא ישפיע עליך כמו שתראה את השדה בעצמך ובעינים שלך, ואם אכן תציץ ותראה את השדה איך שבמקום שתגדל תבואה משובחת או אילנות שיתנו פירות כולה שממה, זה ישפיע עליך. 'על שדה איש עצל עברתי', הלכתי וראיתי בעצמי איך ש'עלה כלו קמשונים'. אבל לא רק הלכתי וראיתי את מצב השדה, אלא גם 'ואחזה אנכי', 'חזון' פירושו שהתבוננתי והעמקתי במה שאני רואה, 'אשיתיה לבי', גם הכנסתי ללבי את מה שראיתי, ו'ראיתי לקחתי מוסר', התפעלתי לטובה וקניתי בעצמי הן בכלי הדעת והן בכלי התחושה, את הידיעה הברורה וההבנה למה אסור להיות עצל.

בדרך כלל כשאדם מתעצל, הוא מתבייש לומר שהוא מתעצל ומחפש תירוצים. בנושא הזה של מציאת תירוצים שונים העצלים דווקא זריזים מופלגים, ומוציאים לך מיד עשרה תירוצים על כל קושיא שלך... מה התירוץ המקובל כשאתה בא ושואל עצל 'למה לא עשית את הדבר הזה', ומה הוא בדרך כלל יענה?! - 'אין לי כח לעשות את זה', 'אין לי יכולת וזה למעלה מכוחותי'.

התירוץ הזה הוא שקר גמור, וכלי המשכן יוכיחו. הפסוק מעיד (שמות לה, כא) **ויבואו כל איש אשר נשאו לבו**, ומי היו אלו האנשים? כל אלו היו בני ישראל שהשתעבדו במצרים ועבדו שמה עבודת פרך, כאלו שעבדו תמיד את עבודת האדמה והיו ידיהם גסות מהטיט והתבן. וכי איך הם יכולים להיות מצרפי כסף וזהב, משבצי אבנים טובות ושזורים וטווים בעבודת המשכן?! איך הם יכולים לעשות את העבודה הזו, את מלאכת המחשבת?! אבל ההסבר הוא, כי למרות שבאמת לכאורה לא היה להם את הכוחות ואת היכולת לעשות את זה, מכל מקום כיון ש'נשאו לבו', הלב שלהם רצה בדבר, זכו והיתה להם היכולת ועשו את זה. **כשאתה** בא ואומר 'אני לא יכול', 'אין לי כח', אף אתה אמור לו: אם היה הלב שלך באמת רוצה בדבר, היית יכול לעשות בכפל כפלים. הסיבה שאתה מתעצל היא אך ורק בגלל הלב שלך 'כרם חסר לב', העצלות שלך - מכאן היא נובעת.

ומה העצה לסתור את העצלות?! - לך אל נמלה עצל, ראה דרכיה וחכם. נמלה לא חיה אלא י"ב חודש, וכל מאכלה בימי חייה הוא גרגר חטה וחצי, ועם כל זה היא מכינה כמות

מזון עצומה, וכמו שמספרים רבותינו במדרש (דברים רבה ה, ב) שפעם אחת אחד פתח ובדק כמה מזון הכינה הנמלה, ומצא שם שלש מאות כור, משקל כמה טונות. לכאורה, למה היא עובדת וטורחת להכין כל כך הרבה אוכל, והלא ברכה לבטלה היא?! תכין הנמלה לעצמה שתי חיטים, וזה יספיק לה גם לאכילת עצמה ולשובע נפשה, וגם תוכל להוריש את מה שישאר לבניה אחריה... מדוע להכין כל כך הרבה?!

אמרו רבותינו במדרש (שם), שאומרת הנמלה, שמא יארע לי נס והקב"ה יגזור עלי חיים ואאריך ימים. הנמלה הכירה את אבא שלה ואת אמא שלה ויודעת שהם לא חיו אלא י"ב חודש, אבל היא אומרת, אולי לי יהיה נס והקב"ה יגזור עלי שאאריך ימים יותר, וממה אתפרנס אז?! לכן היא הולכת וטורחת ומכינה את כל האוכל הרב הזה.

לך אל נמלה עצל. אף אתה עליך ללמוד שלא להסתפק בהכנה של חיטה וחצי, במצוה פה ובמצוה שם. בחיטה וחצי תסתפק כמה שנוגע לחיי העולם הזה החולף ובלה, אבל בכל מה שקשור לחיי העולם הבא, שהוא 'עולם שכולו ארוך', והוא נצח נצחים, ממה תזון ותתפרנס?! עליך להיות חכם ומבעוד מועד לסגל ולאסוף לעצמך עוד תורה ועוד מצוות, כדי שיתנו לך את שכרך בעולם הבא.

ובזה נבין את מה שהצריכה התורה את הכהן הגדול ואת הנביא שיהיו גבורים. אין הכוונה בגבורה הזו שיהיו הכהן והנביא בעלי שרירים, אלא המכוון הוא שהכהן ינצל את כל כוחותיו בשביל הקנינים הרוחניים, ולעולם לא יאמר תירוץ כזה 'אין לי כח'. הגבור שמוזכר כאן הוא היפוך העצל חסר הלב, והוא זה שתמיד נושא את לבו להבין את חשיבות ויקר התורה והמצוות, וממילא כאשר הוא משים אל לבו את הדברים האלו הוא עושה את כל שמוטל עליו בגבורה ובזריזות. זו המעלה הנדרשת מאדם כדי שיוכה להיות כהן גדול ונביא.

כשאדם מתאמץ בכל כחו - מסייעים בידו מן השמים

ועתה נבוא ונתבונן. הנה אהרן הכהן הניף עשרים ושנים אלף לויים ביום אחד. וכי זה יתכן שהצליח להניף כל כך הרבה לויים בזמן מועט שכזה?! הלא אפילו אם נניח שלהניף כל לוי ולהוליך ולהביא אותו לקחו רק שלוש שניות, לא תוכל להניף עשרים ושנים אלף ביום אחד. ואיך זה יכל אהרן להספיק להניף לויים רבים כל כך ביום אחד?

וכתב רבינו ביי (שם פסוק כ'), שהיה מרבתינו הראשונים, שאכן על כרחך שהיה זה נס למעלה מגדרי הטבע. דהיינו, למרות שאי אפשר להבין איך מצד המציאות אפשר היה להרים בזמן מועט כל כך עשרים ושנים אלף איש (בשעה אחת הניף כאלפיים לויים), היה כאן נס מיוחד ששידד את כל מערכות הטבע, והצליח אהרן במלאכתו. ולכאורה יקשה, שאם היה כאן נס, מהו שאמרו רבותינו שאהרן היה גבור והוכיחו זאת ממה שהניף עשרים ושנים

אלף לויים?! הלא היה כאן נס מיוחד, ואולי למרות שהיה חלש הצליח על ידי הנס להניף אותם!?

אבל התירוץ הוא במה שאמרנו. נכון שהיה לאהרן הכהן נס מיוחד שהצליח להניף עשרים ושנים אלף לויים, אך מפני מה זכה לנס הזה? - מפני שהתאמץ לעשות את כל מה שהוא יכל לעשות, והיא היא הגבורה המבוקשת. וכשאהרן הכהן התאזר בגבורה ועשה כל מה שביכולתו, זכה לסיוע הזה מן השמים שסייעו בעדו להניף את כולם.

וכשנתבונן עוד נמצא שגם הגבור הגופני שפשטות הסוגיות שעליו דברו רבותינו, וגם הגבור הזה שכובש את יצרו שהזכיר הרמב"ם, שניהם ליסוד אחד כווננו. שהרי לכאורה יקשה, למה אמרו רבותינו שגיבור הוא זה שכובש את יצרו, והלא אמרו רבותינו (קדושין ל:), 'בכל יום ויום מתגבר יצרו של אדם עליו ואלמלי הקב"ה עוזרו אינו יכול לו'. ולכאורה, אם כן נמצא שלא האדם ניצח את היצר אלא הקב"ה שסייע אותו במלחמה ניצח, ולמה יקרא האדם גבור!?

אך בהיות והקב"ה עוזר לאדם רק אחרי שהוא מראה מצד עצמו שהוא משתדל מעומק הלב לנצח את היצר ונלחם בכל כוחותיו כנגדו, מתייחס הנצחון אל האדם.

הרי שאם האדם יתאמץ בכל כוחותיו בגוף ובנפש בלי רפיון ובלי עצלות, יזכה לסיעתא דשמיא שיצליח. זהו הקנין הראשון שאדם צריך להתמקד בו בבואו לעסוק בחינוך ובדוגמא אישית, לשים אל לבבו את חשיבות התורה והמצוות ולהיות זריז בהם. אם אדם לא שת את לבו לדבר הזה, אזי כמו שראינו אם הוא לא עולה ממילא הוא יורד ויכול להגיע לדיוטא התחתונה. ובפרט עכשיו בימים האלו ימי הספירה הקדושים שהם ימי הכנה לקבלת התורה, אם יש 'ויסעו מרפידים' - ויחנו במדבר סיני', אם אדם בורח מן העצלות ומן הרפיון ומתחזק בזריזות, זו היא ההכנה היותר מעולה לקבלת התורה, ואם אנחנו נעשה מה שיש בכוחנו לעשות ה' יהיה בעזרנו ויסייע בידינו.

חידו"ת פרשת אמור

א. בענין קדושת הכהנים

ויקרא (כ"א א'): "ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו".

וראיתי בספר הזהר הקדוש שם (דפ"ח ע"ב): "כל כמה דגופא [דבר נש] לא אתקבר, צערא הוא לנשמתא, ורוח מסאבא אזדמן לשריאי עלוי, ולסאבא לההוא גופא וכו', ובגין דההוא רוח מסאבא, אזדמן, לא לבעי ליה לאיניש, למיבת [להלין] ההוא גופא ליליא חד, בגין דרוח מסאבא אשתכח בליליא, ואשתטח בכל ארעא, לאשכחא גופא בלא נפשא, לסאבא ליה, ואסתאב יתיר, ועל דא אזהר לכהני ואמר, לנפש לא יטמא בעמיו, בגין דאינון קדישין לא ישרי עלייהו רוח מסאבא, ולא יסתאבון.

אמור ואמרת, זמנא חד, ותרין זמנין, לאזהרא להו על קדושייהו, בגין דלא יסתאבון. דמאן דמשמש באתר קדישא, בעיא דישתכח קדישא בכלא. לנפש לא יטמא, כמה דאוקימנא, דגופא בלא רוח, מסאבא הוא, ושארני עליה רוח מסאבא. דהא תיאובתא דרוחי מסאבי לגבי גופיהון דישראל איהו, בגין דאתרק מנייהו רוחא קדישא, ובמנא דקודשא, אתיין לאתחברא. וכהני דאינון קדישין, קדושתא על קדושתא, לא בעיין לאסתאבא כלל, בגין דכתיב, כי נזר אלהיו על ראשו. וכתיב כי שמן משחת אלהיו עליו אני ה', עד כאן דברי ספר הזהר הקדוש.

והנה מה שסיים בספר הזהר הקדוש כי הכהנים מוזהרים ביותר שלא יטמאו למתים כיון שהם קדושים ביותר, קדושה על קדושה, ולכן כפלה התורה ואמרה "אמור ואמרת", והיינו נמי דסיים הזהר ואמר: בגין דכתיב כי נזר אלהיו על ראשו, וכתיב כי שמן משחת אלהיו עליו אני ה' והביא הזהר שני פסוקים להראות שכן כן הוא שהכהן אית ביה קדושתא על קדושתא.

ועם שאיני כדאי כלל בעניוטי איני מבין דהאי קרא כי נזר אלהיו על ראשו, לא על הכהנים נאמר אלא נאמר על נזיר כמפורש בספר במדבר פרק ו' וצ"ב.

ועוד יש לי להבין שגם הפסוק השני כי שמן משחת אלהיו עליו אני ה', נאמר על כהן גדול, וכמפורש בספר ויקרא פרק כ"א, ומנין נלמד ממנו לשאר הכהנים כהני הדיוט, וכי לא שאני לך כהן גדול מכהן הדיוט אתמהא.

רשמתי למזכרת עד שנעייין בדברות רבותינו מפרשי ספר הזהר הקדוש ועכשיו אינם תחת ידי.

ב. בענין שני עשרונים סלת

ויקרא (כ"ג י"ב): "ועשיתם ביום הניפכם את העמר כבש תמים בן שנתו לעלה לה' ומנחתו שני עשרונים סלת בלולה בשמן אשה לה' ריח ניחח ונסכה יין רביעת ההין".

ובתורת כהנים (שם) הלכה ז': "ומנחתו שני עשרונים סולת כלולה בשמן אשה לה' לריח ניחוח, הרי זה יצא מכלל כל הכבשים ליתן שני עשרונים", ומיד בהמשך בהלכה ח': "יכול כשם שנכפל סולתו כן יכפל יינו תלמוד לומר יין רביעית. יכול לא יכפול יינו שאין היין נבלל עם הסולת, אבל יכפל שמנו הרי השמן נבלל עם הסולת תלמוד לומר ונסכו רביעית ההין, כל נסכיו יהיו רביעית".

וראיתי לרבינו הכהן הגדול מאחיו הגאון רבי מאיר שמחה זצ"ל בספרו היקר מפנינים משך חכמה שם שכה כתב: "ומנחתו שני עשרונים סלת, בתורת כהנים (פיסקא קנ"ט) הרי זה יצא מכלל הכבשים ליתן שני עשרונים. פירוש, דבכל מקום כתוב סלת ואחרי זה מנין העשרונים, אבל כאן כתוב שני עשרונים ואחרי זה סלת, מפני שזה הוא החידוש לכן פתח ביה קרא "עכ"ל.

וזה אשר כתב לי בני יקירי הרה"ג רבי דוד אהרן נר"ו: יש להבין בדברי קדשו של הגאון המשך חכמה זצ"ל, כי הנראה מדבריו ז"ל שדברי התורת כהנים בהלכה ז' הם מילתא באנפי נפשא, ואינם דבוקים עם האמור בהלכה ח', ולכן ביאר ופירש הגאון המשך חכמה את פירושו הנ"ל.

אבל לכאורה הפירוש הפשוט בתורת כהנים הנ"ל, שהלכה ז' והלכה ח' מחוברים זה עם זה והדברים שבהלכה ח' מבארים הדברים שבהלכה ז': "יכול כשם שנכפל סולתו כן יכפל יינו תלמוד לומר יין רביעית, יכול לא יכפול יינו שאין היין נבלל עם הסולת, אבל יכפל שמנו שהרי השמן נבלל עם הסולת, תלמוד לומר ונסכו רביעית ההין כל נסכיו יהיו רביעית".

ובאמת אכן במנחת העומר נכפל סולתו ושיעורו שני עשרונים סולת ובעלמא שיעור הסולת למנחת כבש הוא עישרון אחד, וכמבואר בכל המקראות שהביא אמה"ג שליט"א לקמיה, ורק כאן מנחת העומר יצאה מן הכלל וכפלה תורה וקבעה שני עשרונים.

ובן פירשו המפרשים כולם ראשונים ואחרונים, וזו לשון רבינו הלל ז"ל בפירושו לתורת כהנים שם: "זה יצא מכלל כל הכבשים, כלומר האי כבש דעומר יצא מכלל כל הכבשים דכל הכבשים מנחתם מעשרון אחד, וכבש דעומר מנחתו שני עשרונים. יכול כשם שנכפלה סולתו דטעון שני עשרונים וכו'".

ובספר קרבן אהרן (שם אות ז'): "הרי זה יצא מכלל כל הכבשים. דכל הכבשים אין להם אלא עשרון סלת לכבש, דכתיב ומנחתם שני כבשים ושני עשרונים, וכאן שני עשרונים לכבש.

ופירוש הגאון משך חכמה מחודש שכאילו הדברים האמורים בהלכה ז' הם מילתא באנפי נפשא בלא שייכות וחיבור להלכה ח', ולפי הנראה היה קשה לו מה רצו רז"ל ללמדנו בהלכה ז' זיל קרי בי רב הוא, לכן הגאון משך חכמה פירש כנ"ל, אבל לכאורה אינו מוכרח והוי כמו תני והדר מפרש, והבן עכ"ד הי"ו.

והנה דברי פי חכם רבינו הגדול המשך חכמה ז"ל חן ושפתי כהן ישמרו דעת זיע"א, ובעניותי עם שאיני כדאי כלל וכלל, לא זכיתי להבין דברות קדשו זצ"ל, במה שכתב שבכל המקומות בתורה בתחילה כתוב סולת [החומר] ואחרי זה כתוב מנין העשרונים [המידה], וכאן יצא מהכלל שהקדימה התורה המידה לחומר וכנ"ל, והרי בספר שמות (כ"ט ט"ל) כתוב: "את הכבש האחד

תעשה בבקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערבים, ועשרון סלת, כלול בשמן כתית רבע ההין ונסך רביעת ההין יין לכבש האחד", הרי שהקדימה התורה מנין העשרון לסולת.

ועוד בספר במדבר (כ"ח ט'): "וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים, ושני עשרונים סלת מנחה כלולה בשמן ונסכו", ועוד שם (פסוק י"א): "ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לה' פרים בני בקר שנים, ואיל אחד, כבשים בני שנה שבעה תמימים, ושלשה עשרונים סלת מנחה כלולה בשמן לפר האחד, ושני עשרונים סלת מנחה כלולה בשמן לאיל האחד, ועשרון עשרון סלת מנחה כלולה בשמן לכבש האחד עלה ריח ניחח אשה לה'", הרי מפורש כאן בכמה מקומות שהתורה הקדימה מידת העשרון לפני הסולת.

וביוצא בזה תראה שהקדימה התורה המידה לפני החומר כלומר הסולת, בספר ויקרא (ה' י"א): "ואם לא תשיג ידו לשתי תורים או לשני בני יונה, והביא את קרבנו אשר חטא עשירית האיפה סלת לחטאת", הרי שהקדימו המידה עשירית האיפה לפני סולת, וכן הוא נספר במדבר (כ"ח ה'): "ועשירית האיפה סלת למנחה כלולה בשמן כתית רביעת ההין" ועיין.

ובראות בני יקירי חו"ב הרה"ג רבי שמואל יואל שליט"א הדברים האמורים כה כתב אלי להסביר דברי קדשו של הכהן הגדול שר התורה זיע"א:

נלע"ד דכוונת רבינו המשך חכמה ז"ל כך היא, דכאשר מפורש בתורה ברישא המנחה בכל מקום מפרש קודם שיהא זה סולת ואחרי כן מפרש את כמות העשרונים, ולדוגמא בספר במדבר (ט"ו ד') כתוב: והקריב המקריב קרבנו לה' מנחה סלת עשרון וגו', ומזכיר שלשה דברים, (1) מנחה, (2) סלת, (3) שני עשרונים וגו'. וכן הוא שם בפסוק ט' דרך זה, וכן הוא שם בפרק כ"ח כמה פעמים.

ויוצא מן הכלל הוא בכבש הבא עם העומר בספר ויקרא (פכ"ג י"ג) שכתוב: (1) ומנחתו, (2) שני עשרונים, (3) סלת, דכאן הגם שכתוב ברישא מנחתו מיד אחרי זה מזכיר את הכמות לפני החומר, אבל כל שאר המקומות שהביא אמה"ג שליט"א שם לא נזכר תיבת "מנחה" ברישא רק בסיפא כמו בספר במדבר (פרק כ"ח פסוק ה') דכתיב: ועשירית האיפה סולת למנחה. וכן על דרך זה (שם פסוק ט' ופסוק י"א) דנזכר מנחה בסיפא, או שלא נזכר כלל תיבת מנחה כמו בספר שמות (פכ"ט פסוק מ') ובספר ויקרא (פרק ה' פסוק י"א) דכתיב עשירית האיפה סלת לחטאת עכ"ד הי"ו.

ועל כגון דא יש להמליץ חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים (נגעים פ"ט מ"ג ופי"א מ"ז), אבל חושבני שלפי זה העיקר חסר מהספר לכאורה, שהגאון משך חכמה ז"ל היה לו להדגיש ולומר בכל מקום שהתורה אומרת מנחה, ולא לפתוח ולכתוב "דבכל מקום כתוב סלת ואחרי זה מנין העשרונים", ועיין.

תדפיס מספר שנות חיים כת"י - ענייני אריכות ימים

סימן קמ מאכל בשר

מטמטם באכילת הדברים האסורים ואין רוח הקודש שורה בו.

ויתכן שנאמר כי מפני שאות אלף הוא מורה על היחוד והקדמות, ועל כן יחסר האלף מהמלה, לפי שהשכינה מסתלקת ממקום הטומאה והחטא, וכענין שכתוב כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך וגו' ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, וזהו חסרון האלף במלת מחטו לי בבראשית (כ, ו) "עכ"ל, ודוק היטב.

ויש לפרש טעמא דמילתא, כי על ידי אכילת מאכלות אסורות מסתלקת ממנו נשמתו ורוח הקודש אשר בקרבו דא שכינה, וכנ"ל בדברי רבינו בחיי ז"ל, וכדלקמן מדברי המסילת ישרים, וכן מצאתי שכתב הגאון חיד"א ז"ל בספרו פני דוד (פרשת שמייני אות ב) עש"ב, וכל שיש סילוק שכינה - יש מיתה רח"ל, כדאמר בספר הזהר הקדוש ח"ג (דקכ"ג ע"א): "האי ה' [שכינה] לא תיזיל מגופא ובה קיימא, וכד תיזיל מיניה סם המות תיתי ותשרי עליה, דתתקרי טומאה, עבודה זרה, פסולה, מלאך המות, חושך ואפילה, ושריא על גופא דבר נש, ובהוא זמנא איתקרי בר נש מת", ובספר אור החיים הקדוש במדבר (כ"ו י"ט): "כי סילוק השכינה יקרא מיתה", ועיין בפתיחה לחיבורי הנכחי ודוק היטב.

והנני לקבוע דברות קדשו של אדונינו איש האלהים הרמח"ל זצ"ל, בספר תורה דיליה - מסילת ישרים (פרק י"א): "והמדריגה הג' אחר הגול והעריות לענין החמדה, הנה הוא איסור המאכלות, בין בענין הטריפות עצמם,

כתב הגאון הצדיק רבי שלום הכהן זצ"ל (אביו של הגאון מהרמ"ך ז"ל מג'רבה) בספרו היקר ברית שלום (סימן ג' אות ג'): "הניזון ממאכלים טהורים וכשרים מאריך ימים, והניזון ממאכלים אסורים חיו קצרים, ומהאי טעמא נקראת התורה עץ "חיים" היא למחזיקים בה, וכן כתוב אלה המצוות אשר יעשה אותם האדם "וחי" בהם" ע"ש.

והגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו חיי וחמרא (ד"ט רע"ד) כתב: "ונראה דזה רמז בכתוב בספר דברים (ל' י"ט) ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך, שכבר כתבנו לעיל (ד"א ע"א) משם רז"ל במדרש תנחומא (פרשת שמייני) זאת החיה אשר תאכל לשון חיים והביאו רש"י שם (י"א ב') [זאת החיה, לשון חיים לפי שישראל דבוקים במקום, וראויין להיות חיים, לפיכך הבדילם מן הטומאה וגזר עליהם מצות, ולאומות העולם לא אסר כלום, משל לרופא שנכנס לבקר את החולה וכו' כדאיתא במדרש רבי תנחומא], כי לישראל שהם חיים שהם דבקים בקב"ה ככתוב ואתם הדבקים בה"א חיים כולכם היום, ציוה הקב"ה לישראל כיון שנקראים חיים שלא יאכלו דבר טמא מסטרא אחרא דרגא דמותא וכמבואר בספר זהר הקדוש ושפתי כהן על התורה שם" ודוק.

וזו לשון רבינו בחיי ז"ל בביאורו לתורה ויקרא (י"א מ"ג): "ולא תטמאו בהם ונטמתם במ. יאמר ולא תטמאו בהם באכילתן בגוף, שאם תעשו כן ונטמתם במ בנפש, והמלה חסרה אות אלף, שהוא לשון טמטום, והטעם שהלב

שחוט השערה מבדיל בין טומאה לטהרה ממשי והנה מי שיש לו מוח בקדקדו, יחשוב איסורי המאכל כמאכלים הארסיים או כמאכל שנתערב בו איזה דבר ארסי. כי הנה אם דבר זה יארע, היקל אדם על עצמו לאכול ממנו אם ישאר לו בו איזה בית מיחוש, ואפילו חששא קטנה ודאי שלא יקל. ואם יקל, לא יהיה נחשב אלא לשוטה גמור אף איסור המאכל כבר בארנו, שהוא ארס ממש ללב ולנפש. אם כן מי איפוא יהיה המיקל במקום חששא של איסור אם בעל שכל הוא. ועל דבר זה נאמר ושמת סכין בלועך אם בעל נפש אתה" עכ"ל"ק. ועוד עיין בחיבורי הדר יעקב ח"ב (סימן כ"ד) וצרף לכאן.

ובמסכת יומא (ט"ל רע"א): "תנא דבי רבי ישמעאל עבירה מטמטמת לכו של אדם שנאמר ולא תטמאו בהם ונטמתם בס, אל תקרי ונטמתם אלא ונטמטם", ופירש רש"י: מטמטמת, אוטמת וסותמת מכל **חכמה**", וכן הוא בדברי המסילת ישרים לעיל שמסתלקת ממנו החכמה והדעה, והגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו עיני כל חי ברכות (נ"ד ב' ד"ו ע"א) הביא מרבינו בחיי ז"ל ויקרא (י"א מ"ג) ובספר ילקוט ראובני (שם) שכל האוכל דבר איסור נהיה חסר דעת, ולכן כתיב ונטמתם בס חסר א', כי אות א' מורה על חכמה, ככתוב ואאלפך חכמה ע"ש. הרי לנו שאכילת איסור מסלקת בחינת **החכמה**, ואם כן חיים מנין, שהרי החכמה תחיה בעליה ודוק.

ובזה תבין הפסוק בשמות (כ"ב ל): "ואנשי קדש" תהיון לי, ובשר בשדה טריפה לא תאכלו", וכדרשתם דקדש היינו חכמה, עיין בספר הזהר הקדוש ח"ב (דקכ"א ע"א וע"ב) ועוד שם ח"ג (דצ"ג ע"ב), ועיין לרבינו בחיי שמות שם, ובספר שפתי כהן על התורה שם, ובספר תקט"ו תפילות (תפילה שע"ז) והבן.

בין בענין תערוכותיהן, בין בענין בשר בחלב, או חלב ודם וענין בישולי גוים, וענין געולי גויים, יין נסכם וסתם יינם. כל אלה הנקיות בהם צריך דקדוק גדול וצריך חיזוק, כי יש תאות הלב המתאוה במאכלים הטובים וחסרון הכיס באיסורי התערוכות וכיוצא בזה. ופרטיהם רבים ככל דיניהם הידועים והמבוארים בספרי הפוסקים. והמקיל בהם במקום שאמרו להתמיר, אינו אלא משחית לנפשו. וכך אמרו (בספרא שמיני) לא תטמאו בהם ונטמתם בס, אם מטמאים אתם בס, סופכם לטמא בס.

והיינו כי המאכלות האסורות מכניסים טומאה בלבו ובנפשו של אדם עד שקדושתו של המקום ברוך הוא מסתלקת ומתרחקת ממנו, והוא מ"ש בתלמוד גם כן (יומא ט"ל א') ונטמתם בס, אל תיקרי ונטמתם, אלא ונטמטם, שהעבירה מטמטמת לכו של אדם, כי מסלקת ממנו הדיעה האמיתית ורוח השכל שהקב"ה נותן לחסידים, כמ"ש הכתוב כי ה' יתן חכמה, והנה הוא נשאר בהמי וחומרי, משוקע בגסות העולם הזה. [השווה לדברי רבינו בחיי דלעיל].

והמאכלות האסורות יתירות בזה על כל האיסורין, כיוון שהם נכנסים בגופו של האדם ממש ונעשים בשר מבשרו. וכדי להודיענו שלא הבהמות הטמאות או השקצים בלבד הם הטמאים אלא גם הטריפות שבמין הכשר עצמו הם בכלל טומאה, אמר הכתוב להבדיל בין הטמא ובין הטהור, ובא הפירוש לרבותינו ז"ל (ספרא שם) אין צריך לומר בין חמור לפרה, למה נאמר בין הטמא ובין הטהור בין טמאה לך ובין טהורה לך, בין נשחט רובו של קנה, לנשחט חציו. וכמה בין רובו לחציו מלא השערה, עד כאן לשונם.

ואמרו לשון זה בסיום מאמרם וכמה בין רובו וכו', להראות כמה נפלא כח המצוה,

סימן קי מוצאי שבת

כתוב בספר ספרן של צדיקים (מערכת ח' אות א' ד"ה ע"א) בשם הגה"ק רבי משה סופר ז"ל מפשרוסק בעל אור פני משה (נלב"ע י"ב טבת), המשורר במוצאי שבת זמר "איש חסיד היה" מסוגל גם לאריכות ימים. הערת בני בכורי הרה"ג חו"ב רבי אברהם אליעזר שליט"א.

סימן קיא מורא אב ואם

אמר הצעיר יעקב חיים סופר: בהך מילתא אם על מצות מורא אב ואם איכא לשכר דאריכות ימים, הנה מצאתי בס"ד דברים מפורשים מחד מן קמיא, מר ניהו רבה מהר"ם מינץ סגל ז"ל בספר תשובותיו (סימן ל"ב, דכ"ו ע"ג) שכתב להדיא דעשה דמורא אב ואם לאו מתן שכרו בצדו הוא, וכופין עליו עד שתצא נפשו ע"ש, וזה כמנחת חינוך ז"ל, ולדעתי יש לעיין אם מה שכתב שארי הגאון רבינו יוסף חיים ז"ל בבן איש חי הנ"ל אינו אלא אשיגרת לשון, ודוק.

[ועכשיו מצאתי בשו"ת עמודי אש (קונטרס מקל חובלים סוף אות י"ג) שכבר הביא דברי שו"ת מהר"ם מינץ הנ"ל וכתב עליו: "ראה זה חדש הוא דמצות עשה דמורא אב ואם לאו הוא בכל מצות עשה שמתן שכרה בצידה וזילזול הוא בכלל מורא" וכו', והעיר על זה מדברי הרמב"ם בחיבורו הגדול הלכות ממרים (פ"ה) ע"ש.]

ותימה על רוב ידענותו ז"ל, שלא זכר לדברי רבינו החתם סופר ז"ל בתשובותיו חו"מ (סימן קע"ז) עיין בו היטב, ומדבריו שם מתבאר דסובר דמורא אב לאו הוא מתן שכרו בצידו, ע"ש.

כתב מו"ז הגאון בעל כף החיים ז"ל בספרו ישמח ישראל על התורה (פרשת קדושים דף ע"ח): "איש אביו ואמו תראו, סופי תיבות גימטריא חי, לרמוז שכשם שעל ידי מצוות כיבוד אב ואם זוכה לחיים, וככתוב כבוד את אביך ואת אמך למען יארכו ימך, כך על ידי מצוות מורא להוריו זוכה לחיים" עיין שם.

ובתב לי מעלת ידידי הרה"ג רבי יעקב חזקיהו פיש שליט"א: "נסתפקתי אם יש שכר של אריכות ימים גם על מצוות מורא אב ואם, או רק לענין כיבוד, דשם כתוב בפירוש הפסוק למען ירבו ימיכם.

ושאלתי את הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א והשיב דבבבא מציעא (ל"ב א') מוכח דמורא וכיבוד ענין אחד ונלמד זה מזה, ע"כ.

ושוב ראיתי מחלוקת אחרונים בזה, דבספר מנחת חינוך (מצוה ר"ב) כתב דפשוט דעל מצות מורא כופין עד שתצא נפשו, כי דווקא בכיבוד אין כופין דמתן שכרה כתיב בצדה אבל לא מורא ע"כ. אבל מדברי בן איש חי (פרשת שופטים ס"א) משמע דבין על כיבוד ובין על מורא אין בית דין כופין ע"ש, ואם כן לפי דבריו יש שכר אריכות ימים גם על מורא כמו בכיבוד, עד כאן דברי ידידי הי"ו.

ובתשובת מהר"י ן' פלט ז"ל המובאת בספר אבודרהם (דף י"ח ודף כ"א) ודעתם דמועילה מחילת אב על מוראו ע"ש, ועיין בזה לגאון חיד"א ז"ל בברכי יוסף יו"ד (סימן ר"מ אות י"ג), ובשיורי ברכה (שם אות י"א), ובספר לימודי ה' (למוד נ"ז), ושו"ת תשובה מאהבה ח"ב (גלין יו"ד סימן ר"מ דמ"ח סע"א), ולגאון רבי אליהו רגולר ז"ל בשו"ת יד אליהו ח"ב (ד"נ ע"ג) ונתבאר במקום אחר בס"ד.

על כל פנים למאן דאמר דמורא אב לא ניתן למחילה תקשי ליה מההיא דבבא מציעא הנ"ל, ולדידיה צריך לומר דלאו כללא הוא דכבוד ומורא נלמדים זה מזה, ועיין.

ומה שהקשה בעמודי אש שם שלדברי הקצות החושן יוצא שהרמ"א ז"ל סותר דברי עצמו, אינו מוכרח, ועיין לדוגמא בפרי מגדים או"ח (סימן תנ"ב אש"א אות ז') ונתבאר באריכות במקום אחר בס"ד.

עוד דע דמצינו מחלוקת ראשונים ז"ל אם מועיל מחילת אבא על מוראו, דחד מן קמיה רבינו יעקב דילישקאש ז"ל בספר אמרי נועם (פרשת קדושים י"ט ג' ד"ה את שבתותי) כתב שאב שמחל על כבודו כבודו מחול אבל לא מועיל שימחל על מוראו ואין מוראו מחול ע"ש, ושכנגדו חלוקים עליו רבותינו הראשונים ז"ל עיין בספר החינוך (סוף מצוה רי"ב),

סימן קיב

מזוזה

ורבינו הקדוש רבי חיים ן' עטר ז"ל בספרו אור החיים כתב: "למען ירבו, קשה למה לא הקדים מאמר זה קודם מאמר וכתבתם, כדי שיהיה מאמר וכתבתם חוזר גם על פסוק למען ירבו, ואולי שנתכוון להסמיך מאמר למען ירבו למאמר וכתבתם, לומר שבשכר וכתבתם ירבו ימיכם, והוא מאמרם ז"ל כל הזהיר במצות מזוזה, מאריכין לו ימיו ושנותיו" עכ"ל.

הרי לנו מפורש יוצא מפה קדוש זיע"א שהזהירות במצות מזוזה גורמת לו לאדם אריכות ימים ושנים.

ולפי שעה נעלם ממני היכן מאמר חז"ל זה שהביא רבינו אור החיים ז"ל "כל הזהיר במצות מזוזה, מאריכין לו ימיו ושנותיו", ומההיא דשבת (ל"ב ב') משמע ויוצא כדבריו, אבל להדיא אינו נזכר שם, וק"ק שלא הזכיר שרז"ל כבר דרשו סמוכין הללו, וכדבריו ז"ל.

דברים (י"א כ' כ"א): "וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ".

ובתב רש"י ז"ל: "למען ירבו ימיכם וימי בניכם, אם עשיתם כן ירבו ואם לאו לא ירבו, שדברי תורה נדרשין מכלל לאו הן ומכלל הן לאו".

ובעל הטורים ז"ל שם כתב: "וכתבתם על מזוזות ביתך, וסמך ליה למען ירבו, שעל ידי המזוזה לא יבא המשחית אל בתיכם. וסמך ליה אם שמור תשמרון, על שם ה' שמרך ה' צלך על יד ימינך".

ובספר שפתי כהן על התורה ספר דברים (ס"פ ואתחנן דכ"ח רע"ג) כתב: "סמך אחר מצות מזוזה ערים גדולות ובתים מלאים, לומר שכל המקיים מצות מזוזה ממלא הקב"ה ביתו מכל טוב".

דבוק בחיים ובאור פני מלך חיים, ועיין בארוכה בפתיחה לחיבורי הנכחי ודוק.

והרי ידוע ומפורסם ש**מזוזה שכינתא** אתקרייא, וכדאיתא להדיא בספר זהר הקדוש ח"ג (דרנ"ז ע"א) עש"ב, ועיין שם בספר הזהר הקדוש (רס"ה ע"ב ואילך), ועוד שם ח"ב (דל"ו ע"א), והרדב"ז ז"ל בספר מצודת דוד (מצוה פ"א די"ג ע"ד) כתב: "וכל בית שיש בו מזוזה אין השכינה זזה משם", ועיין תוספות שבת (כ"ב א' ד"ה רב) ודוק.

ובמסכת בבא מציעא (ק"ב א'): "תנו רבנן המשכיר בית לחבירו על השוכר לעשות מזוזה, וכשהוא יוצא לא יטלנה ויצא, ומעשה באחד שנטלה בידו וקבר את אשתו ושני בניו", ובירושלמי מגילה (פ"ד הי"ב דל"ד ע"א): "השוכר בית מגוי צריך ליתן מזוזה וכשהוא יוצא נוטל ובשל ישראל אסור לעשות כן רבי יעקב בר אחא בשם רבי יאשיה מפני מעשה שאירע מעשה באחד שנטל והיה קובר את בניו ע"ש.

ובחידושים המיוחסים לריטב"א לבבא מציעא (שם) כתב: "וקבר אשתו ובניו, פירוש מידה במידה, הוא לא חשש למיתת בני חבירו, דצריכי שימור, וכשהם אינם משומרים הם מתים, הכי נמי כשהוא נטלה קבר אשתו ובניו". [חידושים אלו אינם לריטב"א תלמיד הרשב"א והרא"ה ז"ל, אלא אחד מן קמאי מגדולי פרובנס והארכתי בזה מפני סופרים וספרים בחיבורי עדות ביעקב ח"ב (סימן ע' דף רמ"ד עש"ב)].

ובורדאי כוונתו לההיא דשבת (ל"ב ב') בעון מזוזה בנים מתים, שנאמר וכתבתם על מזוזות ביתך וסמך ליה למען ירבו בניכם וימי בניכם, ע"ש, אלא שיש להבין תינה בניו, אבל **אשתו** למה מתה.

ועיין קידושין (ל"ד א'): "ונקיש מזוזה לתלמוד תורה (ונימא נשים פטורות ממזוזה ערש"י), לא סלקא דעתך, דכתיב למען ירבו ימיכם, גברי בעי חיי, נשי לא בעי חיי", ופירש רש"י ז"ל: "לא סלקא דעתך לפטור נשים מדתלה מתן שכרה בריבוי ימים ונשי נמי בעי חיי", וגם מכאן יוצא להדיא דעל ידי מזוזה ירבו ימיו, ובורדאי יש מקור מפורש ממש כדברי האור החיים "שכל הזהיר במצות מזוזה, מאריכין לו ימיו ושנותיו", ואי"ה צריך לחפש אחריו.

ובעת ראיתי לגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו תוכחת חיים (פרשת ויצא דף קכ"ו) שכה כתב: "הטעם שסמכה התורה מצות תפילין ומזוזה למצוה ללמד תורה לבנו, נכתוב ושנתם לבניך וגו', וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות וגו', וכתבתם על מזוזות ביתך] שגם זוכה לאריכות ימים גם בעולם הזה, כמו שאמרו במנחות (מ"ד א') דכל המניח תפילין מאריך ימים, וכך אמרו על **מזוזה** בספר תיקוני זהר (תיקון י' דכ"ה ע"א, ותיקון כ"ד דס"ו ע"א) מזוזות זו מות דמסלק ממנו מלאך המות דקטיל בסם המות דיליה דהוא גיהנם ע"ש, הרי שעל ידי מצוות עשה של מזוזה זוכה להנצל מעונש העולם הזה שהוא המות, ומדינה של גיהנם שהוא עונש עולם הבא", ועוד עיין לו שם (דף קכ"ח): "שכר מצות תפילין ומזוזה אריכות ימים בעולם הזה ובעולם הבא" ע"ש, וק"ק שלא הזכיר דברי רבותינו במסכת שבת הנ"ל.

כתב בספר הקדוש יסוד ושורש העבודה (שער הכולל פרק ט"ו): "סיבות אריכות ימיו של אדם הם מצוות כיבוד אב ואם, ומזוזה, וספר תורה, ובית הכנסת" וכו'.

וטעמא דמילתא שהזהיר במצות מזוזה זוכה לאריכות ימים, יובן עם מה שכתבנו בדוכתין סגיאין שכל שהאדם דבוק בשכינה

הכו בתוך בית של יהודי אחד בארץ אצל מזוזות הבית בלא שום היזק, וכאשר באתי לעיר ההיא לבדוק המזוזות כמנהגי סיפר לי היהודי הנ"ל את המאורע. אמרתי לו שמא המזוזה פסולה, אמר לי זה ימים מועטים שקניתי את המזוזה, אמרתי לו אף על פי כן. ובדקתי אותה ומצאתי שחסר בה הפסוק למען ירבו ימיכם וגו', על כן יזהר כל אחד לבדוק מזוזותיו אף אם הם חדשות ומקרוב באו.

ובפרט כשאין שמים על השם שדי איזה דבר לכסותו, אזי בימים מועטים הוא נמחק, והשם שדי הוא ראשי תיבות, שומר דלתות ישראל, שומר דלתות יהודיו, וזה דווקא כשאינו מחוק, וזהו סוד מזוזת אותיות **זו מות**, והולך מהחדר שיש בו מזוזה כשרה.

ואם תאמר הרי כמה רשעים שאינם נזהרים במזוזה, ואף על פי כן חיים ויושבים בה בהצלחה, התשובה לדבר, **תהיה בטוח** שלא יאריך ימים בהצלחתו, ובודאי בקרב ימיו ירד מנכסיו, ועני חשוב כמת, וגם בנים מתים כשהם קטנים ח"ו בעון מזוזה כדאיתא בשבת (ל"ב ב') "עכ"ל.

ולדבריו לא רק בניו בכלל סכנה ח"ו, אלא אף הוא עצמו בחשש סכנה, שהנזהרה במזוזה מאריך ימים וכו' וכנ"ל.

ובספר הליכות והנהגות לרבינו הגדול מופת הדור בעל קהלות יעקב זצ"ל (דף ג"ב) כתוב: "רבינו אמר אם היו קורים כמה צרות בבית - היה מרן החזון איש זצ"ל אומר לבדוק המזוזות עכ"ל, והובא בשו"ת רבבות אפרים ח"ה (סימן תקמ"ב) ע"ש.

ועוד כתב רבינו הגדול בעל קהלות יעקב זצ"ל בספר קריינא דאגרתא ח"א (סימן קס"ט):

ובאמת לא קשיא לפי מסורת הירושלמי הנ"ל שכשאותו אדם נטל המזוזות מתו רק בניו רח"ל, אבל לא נזכר שם **שאשתו** מתה, אבל למסורת תלמודא דידן עדיין צריך טעם.

ולפי דרכינו נחא, אחר שמזוזה שכינתא אתקרייא וכנ"ל, והיא היא בחינת אשה וכאומרם ז"ל אשה דא שכינתא (תיקוני זהר תיקון כ"ב דס"ה ע"א) ודוק.

ושמחתי למצוא תלי"ת לאחר זמן בספר שושן סודות (דכ"ח ע"א) שכתב: "הדר בבית ישראל בצאתו לא יקח המזוזה, כי השכינה לא זזה משם, והלוקח תמות אשתו, **מידה תחת מידה**" וכו' ע"ש. והיינו כדכתיבנא בס"ד.

וכתב בספר חרדים (פרק ט"ז אות כ"א): "לקבוע מזוזה, שנאמר וכתבתם על מזוזות ביתך ובשערך, תרגומו ותקבעינון. וישים אדם ידו על המזוזה תמיד כשנכנס לבית וכשיוצא, ויזכור כי הוא יתברך בעל הבית, והאדם ובניו ואשתו וכל אשר לו אורחים, וכל נכסיו שלו, והוא השומר אותו בבית ובשדה, ועל ידי כך נתשבת לו מצות מזוזה כל יום לפניו יתברך כמצות ציצית והתפילין, ובצאתו מביתו בבקר, בציצית ובתפילין ומזוזה, שהן ארבע מצות, כנגדן ילווהו ארבעה מלאכי השרת המכריזין לפניו הבו יקר לבריה דמלאכא, כך כתב רבי שמעון בר יוחאי בספר הזהר הקדוש ודוק.

ואביא כאן מה שכתב בספר דרך משה (ליום י"א דף ג' בנרפס מחדש): "כל אדם חייב לבדוק מזוזותו פעמים בשבע שנים, כדאיתא בשלחן ערוך (יורה דעה סימן רצ"א סעיף א'), ואפילו אם קנה מזוזה חדשה יבדוק אותה אם כשרה.

ואין אני יכול להתאפק מלהודיע מעשה שאירע במדינת פיה"ם, שברק ורעמים

מים עכורים לפני המזווה. ועיין בספר הזהר ח"ג (דרס"ד רע"א ברע"מ) ודעהו.

ושמעתי שמנהג קדום היה בספרד שהיו גזהרים לכבד החדר מלפנים ולחזק, אלא היו מתחילין לכבד את הבית מן הפתח, ומוליכין האשפה לפנים, לכבוד המזווה.

ומטעם זה עד עכשיו בפורטוגל כומרי החקירה [אינקויזיציה] אחת מהאשמות שמטילים על האנוסים כדי לחייבם, הוא זה שאומרים שיש עדות שהם מכבדים את הבית מהפתח ולפנים, השי"ת ינקום דם עבדיו המקדשים שמו בכל עת ובכל זמן ובכל מקום".

ובתוב בספר מעם לועז דברים (י"א כ' דף תקע"ח): "לא ישליך האדם דברים מזוהמים על יד הדלת, ואפילו אם הם נקיים אל ישליך דברים לפני הדלת, שזה זלוזל במזווה, וכן אל יעביר לפני המזווה דבר מזוהם, ואם עושה כן הרי זה מזלזל במזווה, ועוד שיש למזיק רשות להזיקו, ובכל שיפנה תשרה קללה רח"ל, ומכל זה שבארנו צריכים הנשים ללמוד שלא לטאטא הבית ולהעמיד המטאטא סמוך למזווה, ואין צריך לומר שלא תעמיד שם הכלי לתינוק שיעשה שם צרכיו, וכל אשה הזהירה בזה **מאריכה ימים**" ודוק. [ובמקורות שם ציין שכן הא בספר קיצור של"ה ע"ש].

ומרן ז"ל בבית יוסף יו"ד (סימן רפ"ו) כתב: "ולענין הלכה אף פי שהרמב"ם והתוספות והרא"ש מסכימים לדעת אחת [שבית מדרש פטור ממזווה], נכון להצריך מזווה לבית המדרש כדברי הירושלמי ומהר"ם מרוטנבורג, כי ירא אלהים יצא את כולם, וכל שכן בדבר שאין בו חסרון כיס הרבה, אבל לא בדרך על קביעותה".

"לאשר נשמע כי בזמן האחרון קרו בעיה"ק כמה מקרים רעים רצופין, שנספו אנשים ונשים בלא עתם רח"ל ובנסיבות נוראות רח"ל - ודאי מן הראוי לבדוק המזווה, ואשר ימצאו פסולים לקבוע במקומם מזווה כשרות, שהתורה אמרה על מצות מזווה למען ירבו ימיכם וימי בניכם, ובכלל לשפר דרכיו, ולהרבות בתורה ומעשים טובים שהם כתיס בפני הפורענות ותשובה ותפילה וצדקה מעבירים את רוע הגזירה" עכ"ל"ק.

וגם בספר תפארת בנים ח"א (סימן י"א סכ"ג דף צ"ט) הביא כמה וכמה עובדות שהזהירות במצוות מזווה מצלת מסכנות ומיתה רח"ל, עיין שם באריכות, ואביא רק מה שכתב שם: "בשנת תשכ"ה היו כמה אסונות בשכונת "מאה שערים" פעה"ק ירושלם ת"ו, שפתאום אברכים הלכו לעולמם, והיה רעש גדול, והרה"ג רבי מ"מ גפנר זצ"ל הלך ובדק את מזווות השערים של השכונה וכל המזווות היו פסולות, והתקין מיד מזווות חדשות - והמגיפה נעצרה" עיין שם.

ובתב הגאון הקדוש רבי ששון ב"ר מרדכי שנדוך זצ"ל מבגדאד, בספרו מזמור לאסף (דכ"ג ע"ב): "תמיד יש להזהר שארבע אמות למזווה יהיו נקיים, ויזהיר את בני ביתו שלא יכבדו וישליכו כנגד המזווה, ושלא יוליכו תינוק שם לטנף כנגד המזווה, ואם יוציאו כנגדה גרף של רעי יכסה באיזה דבר, **והנזהר בזה יאריך ימים**, ויהיו לו בנים מכובדים ככתוב כי מכבדי אכבד".

ומצאתי לגאון רבי משה חאגיז ז"ל בספרו משנת חכמים (סימן רכ"ג): "ראוי להזהר ולנהוג כבוד במזווה, מפני כבוד ה' אשר בה, ושם שד"י גלוי על הקלף, ולא ישפוך

עתיקים, ובעיקר שאלה זו וכיוצא בה שרבותינו מבטיחים ואומרים שכל העושה כך וכך זוכה לכך וכך, ואנחנו רואים שיש העושים ואינם זוכים - עיין בספר שבט מוסר (פרק מ'), ומשנה ברורה (סימן קנ"ח אות ל"ח), ומה שהבאתי בחיבורי חוקי רצונך ח"ב (סימן ב'), ובחיבורי ישועות חיים ח"א (סימן ט"ז) ובפתיחה לחיבורי הנכחי (סימן ו' אות ד'), ולקמן (ערך שילוח הקן) וצורף לכאן.

ובמדרמה שהיה לו למרן ז"ל גם לנמק שמזוזה יש בה אריכות ימים, לו לאשתו ולבניו, ובהעדרה להפך רח"ל, ושומרת ממזיקין כדאמרו במנחות (ל"ג ב') עיין רש"י שם, וכמשנ"ת ודוק. [ואולי בבית פרטי אכן קיים טעם זה, מה שאין כן גבי בית מדרש].

ומה שהביא בספר הגן השאלה שכמה רשעים חיים וכו', עיין תוספות סנהדרין (ל"ז ב') שכבר עמדו בשאלה כיוצא בה, והדברים

סימן קיג

מזמור כ"ז בספר תהלים

ושנותיו בטוב, ומסיר כל המקטרגים - ספר זכירה ח"ב (ד"ה ראש חודש אלול).

סוד גדול האומר מזמור כ"ז (לדוד ה' אורי וישעי) מראש חודש אלול עד אחר שמחת תורה ערב ובוקר אזי הוא מובטח שיוציא ימיו

סימן קיד

מזמור פ"ו בספר תהלים

ובס"ד נראה לי ששורש הדברים בספר הזהר הקדוש ח"ג (דקכ"א ע"א): "ותיקונא דא [ר"ל אמירת מזמור לדוד אליך ה' נפשי אשא בתפילה אחר הוידוין] בעי בכוונא דלבא, וכדין קב"ה מרחם עלוי, ומכפר ליה לחוביה, זכאה הוא בר נש דידיע למפתי ליה ולמפלא למאריה ברעותא ובכוונא דלבא, ווי ליה למאן דאתי למפתי למאריה בלבא רחיקא ולא ברעותא, כמה דאת אמר ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו, הוא אומר אליך ה' נפשי אשא, ולא כל מילוי אלא בלבא רחיקא, הא גרם עליה לאסתלקא מעלמא עד לא מטון יומי, בזמנא דהאי אילנא אתער בעלמא למעבד דינא", ועיין למו"ז הגאון ז"ל בספרו כף החיים (סימן קל"א אות ל"א) עש"ב.

כתב בספר מדרש תלפיות (ענף חי וחיים דקנ"ג ע"ד): "מזמור לדוד אליך ה' נפשי אשא, אם יאמר אותו בכל יום בכוונה ובהבטחת השם, לא יתן לאחרים חילו, פירוש שלא ימות בקצרות ימים, ספר כף הקטרת כתיבת יד". [ספר כף הקטרת לא ידעתי מהו ומי מחברו, ולפי הנודע לא נדפס ונשאר בכתב יד, ועיין לקמן].

ולשון הרב כף הקטרת המובאת במדרש תלפיות עמומה, דמהו "ובהבטחת השם" וכו', ונראה דרוצה לומר בבטחון בהשי"ת, כי לשון בעל "הבטחה" אצל בני ספרד הכוונה בעל בטחון, ועיין דוגמאות לזה בחיבורי הנכחי לעיל (ערך בטחון) ודוק.

ומפורש שהאומר מזמור לדוד אליך ה' נפשי
אשא בלא כוונת הלב מסתלק
מעלמא עד לא מטון יומיו רח"ל, ומינה
שהאומר למזמור זה בכוונה יאריך ימים כיון
שבדברי תורה מכלל לאו אתה שומע הן
וכדכתב רש"י ז"ל בפירושו לתורה (שמות כ'
י"ב, וכ"ח ל"ה), ודברים ("א כ"א וי"ז כ'), ומצאתי
שכך כתב הגאון רבי חיים פאלאגי ז"ל קבעתי
דבריו בחיבורי הנכחי (לקמן ערך נפילת אפים)
עיין שם. [ועיין היטב בספר יפה ללב ח"א
(סימן קל"א אות ב' דקל"ב ע"ג), ומהתימה על הרב
היפ"ה ז"ל שלא הביא ביפה ללב שם דברי
המדרש תלפיות. ועיין למר"א ז"ל בספר כף
החיים (סימן ט"ז אות ט"ו) עיין שם. **חזקיה**].

ואבן כך היה נראה לי לפרש דברי ספר כף
הקטורת, ולא שנאמר שכוונתו בעצם
אמירת מזמור לדוד אליך בכל זמן ביום, ולא
רק בוידוי היא סגולה לחיים, וראיתי למר"ז
הגאון ז"ל בספרו כף החיים (סימן קל"א אות ל"ב)
הביא דברי הרב שלמי ציבור (דק"צ ע"א) שכתב:
"זה המזמור [לדוד מזמור אליך] מסוגל
להתפלל בו בעת צרה כשאומרו בכוונה ראויה,
ומפיל שונאיו תחתיו, ומציל את נפשו מדינה
של גיהנם, וזוכה להיות חלקו בגן עדן עם
הצדיקים ועם החסידים, ולזה חסרים בו ג'
אותיות בו"ק שהוא גיהנם מלשון בוקה
ומבוקה ומבולקה וכן עולה גיהנם בגימטריא
בו"ק, רמז שניצול מגיהנם המכוין בו", וריהוט
לשוננו מורה שבעצם אמירת מזמור זה בעת
צרה זוכה לכל הדברים הטובים הנ"ל ולא בעת
אמירתו בתפילת הוידוי, ולכאורה דון מדבריו
נמי לדברי הרב כף הקטורת שכתב שכל האומר
מזמור זה זוכה לאריכות ימים, כוונתו בכל יום
ולא באמירת הוידוי וצ"ב.

ומצאתי עכשיו להרה"ג רבי שבתי ליפשיץ
ז"ל בספרו ספר האשל (מערכת א' אות

נ"ד) שכתב: "אריכות ימים כל האומר בכל יום
מזמור לדוד אליך ה' נפשי אשא וגו', יהיה
בטוח שלא ימות בקיצור שנים כן כתב הרב
מדרש תלפיות (ענף חיים) ע"כ.
הרי שהוא ז"ל הבין דרוצה לומר דיש סגולה
כשאומר מזמור זה בכל יום יאריך ימים,
ואין הכוונה לאומרו בשעת הוידוי כאשר
כתבתי אני ודוק. [ולפי הנראה גם הוא נתקשה
מהו "בהבטחת השם", ולכן פירש שהכוונה
י"היה בטוח", אבל חושבני שלא ירד להבנת
הדבר וכדכתיבנא בראש דברינו בס"ד].

ובראות בני היקר רבי חזקיה הי"ו דברי אלו
כתב אלי: ספר "כף הקטורת" כתב
יד, הוא ספר קדמון, וכבר מהרח"ו ז"ל מזכירו
בספר סגולותיו, עיין בקובץ "מקבציאל" (גליון
ל"ג, כסלו תשס"ח דף תק"ה), והוא על ספר תהלים,
ועיין בקובץ "ספונות" (כרך י"ז, תשמ"ג, דף קצ"ה
ואילך).
וספר כף הקטורת נזכר עוד במדרש תלפיות
לקמן (ענף חיצוניים דקס"ו רע"א), וגם מה
שמביא ממנו שם הוא על תהלים, ושם הוא על
מזמור שלא נאמר כל יום בתפילה. ומזה נראה
כי מה שכתב הרב כף הקטורת גבי אמירת
מזמור לדוד אליך ה' נפשי אשא, אין כונתו על
אמירתו בשעת התפילה בוידוי ודוק, עכ"ד
הי"ו.
* * *

וראיתי לנכון לקבוע כאן דברי גה"צ רבי יעקב
משה קרמר זצ"ל מכפר גדעון בספרו
ים של שמואל (פרשת וישב אות ג' דף ט"ל): "ואני
בעניי ראיתי פעם בחלום שאבי מורי ז"ל [רבי
שמואל זאנוויל בן פראדיל אחרי שנהרג על
קידוש השם בשנת ת"ש בערך], אמר לי איזה
קפיטאל (פרק) של תהלים להגיד, וזה היה
בזמנים שנמצאתי בצרה בק"ק כפר גדעון

מכל הקפיטלעך (הפרקים) אני זוכר רק את קפיטל נ"ד, ואת זה אמרתי ב"ה, וראיתי בעזרת השי"ת שזה טוב ומועיל ב"ה חסדי השם כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו חסדו לבקרים רבה אמונתך" עכ"ל זיע"א.

בארץ ישראל בעמק יזרעאל, ביחד עם יראי השי"ת דקהילתינו במלחמת מצוה נגד החופשים, לפני שזכינו להתפטר מהם בעזרת השי"ת, וגם אחרי כן עוד ציערו אותנו הרבה, ולא נתנם השי"ת להרע עמדי או עמנו, אבל

סימן קמו מחלוקת

ובתב הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו רפואה וחיים (פרק ה' אות ע"ו): "ידוע המעשה שהיה בזמן רבינו האר"י ז"ל, כי בסיבת מחלוקת שהיתה בין השכנות, חשך מאור עינינו, שנסתלק צדיק יסוד עולם רבינו אור המופלא האר"י ז"ל וככתוב בספר שבחי האר"י ז"ל.

ואני הגבר ראתה עיני מיום שעמדתי על דעתי, כי כל איש ואשה, משפחה ומשפחה, ממדינה ומדינה, עיר ועיר שהיתה מחלוקת ביניהם, לא יצאו שתי הכיתות נקיים, ולקו בין בגופם בין בממונם רח"ל, ומי שיש לו דעת יעמיק מאוד בזה, ולעולם יהיה מותר משלו, בין בגופו בין בממונו בין בכבודו, ויצא הפסדו בשכרו, שיהיה לו שכר טוב בעולם הזה ובעולם הבא, כי היה אוהב שלום ורודף שלום.

וביותר יזהר מלעשות מחלוקת וקטטה עם משרתי על אשר לא עשו איזה שירות כתיקנו, כי מה יענה הוא עצמו לפני שוכן מעונה, שהרי הוא עבד ה' ואינו עובד עבודת רבו כתיקנו, וכמו שכתבתי בספרי תוכחת חיים (פרשת וארא, פרק י"ד) עש"ב, מה גם בימי מגיפה רח"ל שהם ימי דין, וח"ו יבוא לעורר עליו דינים קשים, ולפעמים יקללוהו ח"ו ואין השעה צריכה לכך, ואם יהיה נעלב מהן, גם זה מן התוכחות לכפרת עונותיו"

בענין רעות המחלוקת רח"ל ושמקצרת ימים וכו' - הארכתי בס"ד בחיבורי ויחי יעקב (סימן מ"ד) עיין שם מפי ספרים וסופרים, ועוד עיין בויחי יעקב שם (סימן כ"ד, וסימן כ"ז, וסימן ל"ב, וסימן נ"ב), ועיין בחיבורי הנכחי (ערך אהבת ישראל, וערך שלום) וצרף לכאן.

ובמעמו של דבר יש לומר בפשיטות, מחלוקת מסלקת השכינה, ומאן דגרים דא ורחיק משכינה היאך יחיה, דמאן דדביק בשכינה חיו יחיה, וכמבואר בפתחה לחיבורי זה וז"ב.

וראיתי בספר אור זרוע (הלכות שליח ציבור סימן קט"ו) הובאה תשובה מחד מתיקפי קאמי רבינו משה בר חסדאי ז"ל שכתב: "גדול השלום שהוא כלי המחזיק כל הברכות, וגנאי הוא המחלוקת, שהוא מחריב את הגופים והממונות, ומסלק את השכינה, ואם אין שכינתו עליהם אין עליהם שומר" רח"ל. והן הם הדברים האמורים ודוק.

וחדושו ראיתי לרבינו אברהם סבע ז"ל בספרו המופלא צרור המור (פרשת ויצא דף קפ"ג): "אמר משה יחי ראובן ואל ימות בעבור המחלוקת, כי המחזיק במחלוקת חייב מיתה", ועיין בהערות שם ודוק היטב.

כלומר נידון בגהנם [א"ה עיין בבא בתרא ע"ה א']. דבר אחר מחלקת חלק מת - כלומר חלקו למות" רח"ל. ועיין באריכות לגאון רבי יאשיה פינטו ז"ל בספרו כסף מזוקק (פרשת ויגש דמ"ט רע"ג).

ובתב לי חכם אחד שליט"א: "במה דברים אמורים כשהוא "בעל מחלוקת", כלומר שהוא צד ומשתתף במחלוקת, אבל מי שעשו עליו מחלוקת, והוא מצידו אינו משתתף במחלוקת זו, ואינו בעל מחלוקת, אזי נהפוך הוא וזה סגולה לאריכות ימים, כן מובא בספר סיפורי מרן רמ"ח מסלונים (דף רל"ו אות ל"ד) עכ"ד.

ובעת אין הספר הנ"ל תחת ידי לראות סמוכין שלו, ויתכן דכל כי האי הוי בגדר "בולם עצמו בשעת מריבה", שעליו אמרו במסכת חולין (פ"ט א'): "אמר רבא ואיתימא רבי יוחנן אין העולם מתקיים אלא בשביל משה ואהרן, כתיב הכא ונחנו מה, וכתיב התם תולה ארץ על בלימה, אמר רבי אילעא אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה שנאמר תולה ארץ על בלימה", ופירש רש"י ז"ל: "בולם עצמו שסוגר את פיו", ואם הוא מקיים ומחיה את העולם - בדין הוא שיזכה לשנות חיים, ועיין.

וגדולה מידה טובה ממידת פורענות פי חמש מאות (סוטה י"א א'), דכך שנינו במסכת אבות (פ"ה מ"ט): "וכל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים", ופירש בספר מדרש שמואל שם: "אפשר לומר כי מה שאמר כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, הכוונה שלעולם יתקיימו במחלוקתם, והיום יחלוקו בדבר אחד, ולמתח בדבר אחר, והמחלוקת תהיה קיימת ונמשכת ביניהם כל ימי חייהם, ולא עוד אלא שאורך ימים ושנות

וע"ש. וכזאת כתב עוד בספרו כף החיים (סימן א' אות ה') ע"ש.

ובספרו מועד לכל חי (סימן ו' אות י"ג) כתב: "אהבת החברים - בכל עת ובכל זמן צריכים שיהיו אוהבים אהבת עולם מלב ונפש, ולא מן השפה ולחורץ, וכל שכן שצריכים להזהר ביותר בין פסח לעצרת ולהיות באהבה וחיבה יתירה.

ומעיד אני שמים וארץ, דבכל מקום שמצינו קנאה ושנאה בין אחים, או שותפים, ומה גם בתלמידים ומשרתי הקהילה, דיש בהם קנאת איש מרעהו, וכל אחד רוצה להפיל לחבירו ולהתכבד בקלונו, לא יצאו נקיים רח"ל, וטובה מידה טובה, ובכל מקום אשר ביניהם אהבה וחיבה מלב ונפש, **האריכו ימים ושנים**, בהצלחה מרובה גם הם גם בניהם עדי עד" עכת"ד, זיע"א.

עוד כתב הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו נפש כל חי (מערכת ש' אות נ"ג) כתב: "על ידי מחלוקת גורם סכנת נפשות, ומרובה מידה טובה כי על ידי השלום זוכה **לחיים ארוכים** ולא יכרת כל בשר וכו', כי סגולת הרודף שלום שזוכה להאריך ימים ולא יכרת במחבר ימיו", ועוד עיין בנפש כל חי (שם אות נ"ה), ובאריכות בהקדמת ספרו שו"ת חיים ושלום ח"א במעלת השלום ושכרו, ועיין בספרו נפש חיים (מערכת ש' אות פ"ו), ובספרו תנופה חיים (פרשת וארא אות ז'), ותנופה חיים משלי (אות כ"ב) שם. ובספרו כל החיים (ד"ט ע"ב אות י"ז) הביא דמחלוקת קשה ממלחמה, ומה שהוסיף בספרו חיים ומזון על זהר חדש ח"א (דף ע"ד ע"ב אות ו') ע"ש.

ובספר פירושי התורה לרבינו חיים פלטיאל תלמיד מהר"ם מרוטנבורג ז"ל (פרשת קרח דף תשי"ז) כתב: "מחלקת אותיות קלחת,

יתמו ושם ימותו כמחלוקתו של קרח" ודוק היטב. [ועיין בחיבורי הנכחי ערך רדיפות].

חיים יוסיפו להם, ושאינה לשם שמים אין סופה, להתקיים רק במחלוקת הראשון יסופו

סימן קמז

מטה חבירו מדרך טובה

(צ' א'), והואיל והוא מטה חבירו מדרך טובה דרך חיים, לדרך רעה דרך מיתה, אף הוא יתקצרו חייו וימות בחצי ימיו, וכדמצינו כזאת להדיא במסכת שבת (ק"ה ב') ועיין בפירוש רש"י שם ודוק.

מדרש מרגניתא דרבי מאיר נדפס בספר בית המדרש (ח"ב דף קכ"א): "המטה את חבירו מדרך טובה לדרך רעה - **מת בחצי ימיו**" עיין שם. וטעמא דמילתא פשוט, דאנן קיימא לן מידה כנגד מידה כאומרם במסכת סנהדרין

סימן קיז

מילה

בעולם הבא". ועיין בפירוש המיוחס לרש"י למדרש שם, ובמתנות כהונה, ובפירוש מהר"ז שם.

ומצאתי בס"ד במדרש בראשית זוטא (פי"ח פ"א): "באלוני ממרא, כמו חסון הוא כאלונים, לשון אילנות, ורמז לו כשם שהאילן בעת שיסירו ממנו קצת ענפים יתחזק ויחליף ויעשה פירות יותר ממה שהיה עושה כבר, כך הוא כיון ש**שם** יפרא ויסגא יראה זרע **יארץ ימים**". ויובן היטב עם מה שהבאנו שמילה גורמת אריכות ימים ודוק.

ובמעמו של דבר שעל ידי מצות מילה זוכה לחיים, יש לומר חדא שהנימול מדובק בשכינה וכמו שאמרו בספר זהר הקדוש ח"ג (די"ד ע"א), ובספר אור החיים הקדוש בראשית (י"ח א'): "עוד ירצה לומר כי אחר ש**שם** אברהם אז נגלה בבשרו יו"ד רשימו קדישא, והוא אומרו וירא אליו ה', והוא מאמר ספר הזהר הקדוש וכל מאן דשריא ביה רשימו קדישא שריא ביה שכינתא", ועיין בדברי הזהר

כתב הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו תוכחת חיים ח"א (פרשת לך לך דף ע"ב): "על ידי מצוות מילה **זוכה לחיים**" וכו', ובספרו תנופה חיים (פרשת עקב אות י"ד) כתב: "בספר זהר הקדוש (ס"פ לך לך) אמרו שעל ידי המילה **ניצול ממיתה** ע"ש, ועוד שם בתנופה חיים (פרשת שופטים אות י"ח): "אמרו רז"ל כי הליכה לברית מילה יש לרדוף יותר מדבר מצוה אחרת שמתכפרין עוונותיו וכו', ועל ידי מילה **זוכה לחיים**" וכו'. [ויש לחפש מקור הדברים, כי יש להבין מה שכתב ש"יש לרדוף מצות מילה יותר מדבר מצוה אחרת" וכו', שהרי הרבה דברים יש שמכפרין עוונות האדם ומוסיפים חיים כמו תורה וגמילות חסדים עיין ברכות (ה' ב') ע"ש].

ובן הוא בבראשית רבה (פ"צ ס"ד): "ותרעב כל ארץ מצרים וגו' אשר יאמר לכם תעשו, אמר רבי אבא בר כהנא כפאן (יוסף) למול, רבי שמואל בר נחמן אמר חייטנו אין כתיב כאן אלא החייטנו, נתת לנו **חיים בעולם הזה** וחיים

מצות מילה נעשה שותף לקב"ה, ובכך נמחלין לו כל עונותיו, ע"ש.

ולפי זה אחר שאנחנו יודעים שאין הערוד ממית אלא החטא ממית (ברכות ל"ג א'), ואין מיתה בלא חטא (שבת נ"ה ב') ועיין לרבינו המאירי שם, ונתבאר במקום אחר בס"ד, אם כן כשאין חטאים ועוונות, שנתכפרו בביאת אליהו הנביא זכור לטוב - מיתה מניין ודוק.

ושם בתוכחת חיים ח"א (דף ס"ד) כתב הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל: "נהגו באר"ץ טובה הנקראת חלב יע"א על איזה צרה שיש בעיר ח"ו שביום המילה שיש בעיר, בין מילה לפריעה אומרים ויעבור ה' (י"ג מידות) ומיד נענין, וכמו שכתב מורינו הרב שבט מוסר בליקוטיו שלאחר הדרושים ע"ש. והיינו משום שבעת המילה מתעוררין הרחמים. **וכן נעשה מעשה בעירנו אזמיר יע"א בשנת תקצ"ב כשאירע דבר גדול מחולי המהלך הנקרא חולירא רח"ל, וכן בשנת תקצ"ז כשהיתה מגיפה בעיר לא תקום פעמים צרה, שעשו כסדר הלזה והיתה הרווחה, תהלות לאל יתברך** ע"ש.

ובן כתב שארי דודי זקני ראש הגולה הגאון רבינו יוסף חיים ז"ל בספרו בן איש חי (ש"א פרשת כי תשא אות י"ב): "אם הציבור בצער על כל מין צרה שלא תבא, אז אם יארע מילה באותם הימים, טוב שיאמרו הציבור שלוש עשרה מידות של רחמים ככוונה, בין מילה לפריעה, והיא דבר מסוגל כנזכר בחסד לאלפים", והכי נהוג גבן שאומרים בשעת המילה י"ג מידות שלוש פעמים, בין בימי החול ובין בשבתות וימים טובים, ועיין מה שהביא בזה מעלת ידידינו הגאון רבי יעקב משה הלל שליט"א בקונטרס "עטרת שלום"

הקדוש ח"א (דצ"ד ע"א), ובוה זוכה לחיים, שדיבוק בשכינה מביא חיים וכמו שהארכתי בפתיחה לחיבורי הנכחי, ומצאתי לרבינו בחיי ז"ל בביאורו לתורה (ר"פ וירא) שכה כתב: "גלוי השכינה של אברהם, כי מפני שהשתדל במצות מילה זכה לגלוי שכינה וזה באור פני מלך חיים" וכו' ודוק היטב.

מעם נוסף יש לומר שהרי מילה נקראת חוק וכתוב במטבע ברכת מילה: "**וחוק** בשארו שם", וכן אמרו במדרש תנחומא (פרשת לך לך ס"כ), ונתבאר היטב בס"ד בחיבורי חוקי רצונך ח"א (סימן א') עיין שם, ואנן קיימא לן שקיום חוקים מאריך ימים וכדכתיבנא בס"ד בחיבורי הנכחי לעיל (ערך חוקים) ע"ש.

ותו שהרי על ידי מילה זוכה לפרו ורבו, וכאשר כתב בתנופה חיים בפרשת עקב הנ"ל, וביארנו בחיבורי הנכחי (ערך פרו ורבו) שמצוות פרו ורבו מאריכה ימים ע"ש.

וגם ידוע ממדרש חז"ל שאין אליהו הנביא מלאך הברית בא לברית מילה עד שמתכפרים כל עוונות של כל הנמצאים באותו זמן בברית מילה, וכמו שכתב הגאון רבי יוסף מולכו ז"ל בספר שלחן גבוה יו"ד (סימן רס"ד אות י"ב וסימן רס"ה אות מ') והביא דבריו הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו תוכחת חיים ח"א (פרשת לך לך דף ס"ו), ועוד שם בתוכחת חיים ח"ג (דף רע"ט), וכן הביא הגאון אדמו"ר מהרצ"א מדינוב ז"ל בספרו אגרא דפרקא (אות קמ"ו) ע"ש, והוסיף הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל שם דלאותם אנשים הנמצאים בשעת הברית מילה ששם כשם הרך הנימול יועיל יותר לכפר ע"ש, ועיין בזה לגאון רבי יצחק בוכבזה ז"ל בספרו לחם לפי הטף (מערכת ק' אות א') ע"ש, והגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו צדקה לחיים (סימן תרפ"ז) כתב שעל ידי

המתפלל אז בתפילה עבור הנימול יכוין חנני ה' כי אומלל אני, שאני נימול, וגם יכוין כל אדם על צרותיו בעת בכי הרך הנימול מיסורי המילה, כי קול זה עולה בלי מונע מכל קליפה שיכלל גם תפילתו, ועל זה נאמר כי שמע ה' קול בכיי, כלומר בכי הילד הנימול, שמע ה' תפילתי יקח, והוא עצה נפלאה" ע"ש, ועיין מה שכתב בזה הרה"ג המפורסם בעל מסגרת השלחן ז"ל בספרו ישועות חכמה (סימן קס"ג חוסן ישועות סק"ג ואילך), ובספרו כתר תורה מצוה ב' בור זהב) ואכמ"ל.

שבסוף ספר מכשירי מילה (דף י"ב אות י"ח) הנדפס עכשיו מחדש וצרף לכאן.

ונשאלתי כמה פעמים אם יש מקור למאי דאמרי אינשי שהתפילה שמתפלל ומבקש האדם בשעת הברית כשבוכה הרך הנימול מתקבלת ורצויה, והראתי לדבריו המפורסמים של הגאון הצדיק רבי אליהו גוטמאכר מגריידיץ ז"ל הנדפסים בש"ס ווילנא למסכת שבת (ק"ל א', דנ"ד ע"ב) שכתב: "איתא בספר עוללות אפרים (מאמר תט"ו) שכל חולה

סימן קיה מלאכה

בעל והיא מקשטת עצמה ויוצאה לשוק, ובני אדם משיחין בה, כך כל מי שאינו עוסק במלאכה בני אדם משיחין בו" ע"ש. ועיין תוספתא קידושין (פ"א ה"ט) ע"ש.

מסכת אבות דרבי נתן (פרק י"א) תניא: "מלמד שיהא האדם אוהב את המלאכה, ואל יהא שונא את המלאכה, כשם שתורה נתנה בברית - כך המלאכה נתנה בברית וכו', רבי עקיבא אומר עתים שאדם עושה מלאכה ומתנצל מן המיתה, ועתים שאין אדם עושה מלאכה ומתחייב מיתה לשמים וכו', רבי טרפון אומר אף הקב"ה לא השרה שכירתו על ישראל עד שעשו מלאכה, שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם וכו', רבי יוסי הגלילי אומר אין אדם מת אלא מתוך הבטלה וכו'" ע"ש.

והשתא דאתינן להכי, מוכן היטב מדוע אין אדם מת אלא מתוך הבטלה, שמתוך ששחים בו יושבי שער תשלוט בו עין הרע, וכדפירש רש"י ז"ל בעירובין (ס"ד א' וב'), ובפסחים (נ' ב'), וכבר לימדונו רז"ל בבא מציעא (ק"ז רע"ב) שתשעים ותשע מתים מעין הרע שלא בזמנם ואחד בדרך ארץ, ועיין בפירוש רש"י ז"ל שם ודוק.

ובתב שם בפירוש בנין יהושע שם: "אין אדם מת וכו', כלומר שמתעצל ממלאכה, והבטלה מביאה לידי שעמום ומהומה, ועל ידי כך מת".

ואם נבין שעל ידי עשיית מלאכה יש השראת שכינה כפשט הלשון כנ"ל, וכן כתב בספר נפש חיים (מערכת ש' אות ע"א) משם מדרש אור עולם (פרק י"ד) ע"ש, יובן נמי עם מה שכתבנו בפתיחה לחיבורי הנכחי, שכל שיש השראת שכינה יש חיים ארוכים, דוק ועיין.

ובמסכת אבות דרבי נתן נוסח ב' (פרק כ"א) אמרו: "רבי אומר גדולה היא מלאכה שכל מי שאינו עוסק במלאכה בני אדם משיחין בו, מנין איש פלוני אוכל ומנין הוא שותה, משל למה דבר דומה לאשה שאין לה

סימן קיט

מלבושי כבוד לשבת

יכבד בענין שהיה לו לכבד אביו ואמו, ויכבד שבת בכסות נקיה" עכ"ל ועיין שם.

והנה רבינו יהודה החסיד ז"ל לימדנו להועיל שמי שלא זכה לקיים מצות כיבוד אב ואם יחפש להשלים זאת בכיבוד זקנו וזקנתו וכיוצא בזה, ו"כל המצוות יקבל עליהם שכר אפילו מצות של אחרים" כלשונו ז"ל, ומינה יש לומר דאם שכר מצוות כיבוד אב ואם הוא אריכות ימים כמפורש בעשרת הדברות, כך גם יקבל שכר זה על אותם מצוות שהן משמשות תחליף לכיבוד אב ואם כמו כיבוד זקנו וזקנתו, וכסות נקיה לשבת, וכיוצא בזה.

ומפורש ומבואר בדבריו באר היטב דמי שלא זכה לקיים מצות "כיבוד אב ואם", אזי ישלים זאת כאשר "יכבד שבת בכסות נקיה" וכנ"ל, ויפה העיר הגאון יפ"ה ז"ל בספרו נפש היפה (מערכת ש' קונטרס נפש יתירה אות פ"א) שעם האמור יאירו דברי רז"ל בהקדמת תיקוני זהר (ד"ב ע"א): "מאן דמקיים ביה וכבדתו מעשות דרכיך - האי איהו כבד את אביך ואת אמך" ע"ש, ודפח"ח.

והוסיף בני היקר חכם ונבון רבי עמנואל הי"ו דהיינו נמי דבעשרת הדברות התורה סמכה מצות שבת לכיבוד אב, ונכון, ועכשיו מצאתי בדברי בעל הטורים דברים (ה' ט"ז) שכתב: "סמך כבוד את אביך לשבת, שגם בשבת כתיב **וכבדתו** (ישעיה נ"ח י"ג), וצריך לכבדו במאכל, **וכסות**" עכ"ל, ועיין היטב בטור (ס"ס רס"ב), ודוק היטב.

ואחר היותנו יודעים שהאמורא רבי יוחנן, כלל וכלל לא זכה להכיר את "אביו ואמו",

כתב רב אחאי גאון ז"ל בספר השאלות (פרשת בראשית ר"ס א'): "זכור את יום השבת לקדשו ואסור לענויי ביה אלא מתבעי ליה לבר ישראל לאיענוגי ביה במיכלא ובמשתיא, ויקוריה בלבושא ובכסויא מעליא, דכתיב וקראת לשבת עונג, וכבדתו שלא יהיה מלבושך של שבת כמלבושך של חול, דרבי יוחנן קרי למאניה **דהוה לביש בשבתא** מכבדו, תניא אמר רבי יוחנן צריך האדם שיהיו לו שתי עטיפות אחד של חול ואחד של שבת" עכ"ל. והובא במדרש תנחומא (פרשת בראשית ס"ב), ועיין בפירוש עץ יוסף על התנחומא שם ודוק.

ומבואר שגירסת רב אחאי גאון ז"ל היא שהאמורא רבי יוחנן הוא זה שאמר "צריך האדם שיהא לו שתי עטיפות, אחת של חול, ואחת של שבת", ולא כגירסתנו בירושלמי פאה (פ"ח ה"ז) ובמדרש רות (פ"ה ס"ב) רבי **חנינא**, ומצאתי לרב אחאי ז"ל חבירים, שבספר ראבי"ה הלכות שבת (סימן קצ"ז דף רמ"ה), ובהגהות מיימון הלכות שבת (פ"ל אות ב') גם הם גרסו אמר רבי **יוחנן** צריך האדם שיהא וכו' עיין שם.

ובס"ד נראה לי לבאר הדברים היטב עם דברות חד מתקפי קמאי, הוא רבינו יהודה החסיד ז"ל בספר חסידים (סימן שמ"ה) שכה כתב: "כל המצוות יקבל עליהם שכר אפילו מצות של אחרים, כגון מי שלא ראה אביו ואמו - בעומדו על דעתו היכן כיבוד אב ואם, ויש לו זקן וזקנה, הרי זה יקיים עליהם מצות כיבוד כאילו הוא בנם, וכן את יראי ה'

פירש כן עיין בו, ועיין בזה לגאון אדמו"ר רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ל בספרו פרי צדיק (פרשת צו סימן ו) עיין שם.

ואחר שנים זכינו ונדפס ספר יקר מכתב יד בשם "תורת המנחה", לחד מן קמאי הוא רבינו יעקב סקלי ז"ל, וראיתי שם (דרשה ל"א) שכה כתב: "וכן צריך לכבדה בכסות נקיה ובחליפות שמלות דכתיב וכבדתו מעשות דרכיך, מאי וכבדתו, שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך בחול, כי הא דרבי יוחנן הוה קרי למלבושיה מכבדוטי. ואמר רבי יוחנן מנין לשינוי בגדים מן התורה שנאמר ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים, ואם אין לו להחליף ישלשל", ומבואר שהבין דברי התלמוד כדכתיבנא בס"ד ודוק היטב. [ועיין להרב המאירי ז"ל שבת שם].

ובזה אני מבין גם דברות האמורא רבי אלעזר בשבת שם (ק"ג ב) שאמר "ורחצת וסכת ושמת שמלותיך - אלו בגדים של שבת" ע"ש, וכבר נודע שדברי רבי אלעזר הן הם דברי רבו רב יוחנן, ורבי יוחנן מדבר מגרונו דרבי אלעזר כאומרם להדיא ביבמות (צ"ו ב) וכדכתבו התוספות יומא (ד' ב), ולפי זה הם הן דברות רבי יוחנן רביה ואזיל לטעמיה וכדכתיבנא ודוק היטב.

וכבר מצינו שרב יוחנן היה מהדר לקיים המצוות המביאות לידי אריכות ימים עיין בחיבורי הנכחי (ערך ביקור חולים, וערך מלבושי כבוד לשבת, וערך מפני שיבה תקום, וערך קובר מתים) ודוק.

שהרי בשעה שנתעברה אמו מת אביו, ובשעה שהוא נולד מתה אמו, כאומרם בבבלי קידושין (ל"א ב), ולא זכה רבי יוחנן לקיים מצות כיבוד אב ואם ועיין בחיבורי חוקי רצונך ח"ב (דף ג"ד), לכן רבי יוחנן הקפיד מאוד בענין זה דכסות נקיה של שבת, ודרש ברבים "צריך האדם שיהא לו שתי עטיפות, אחת של חול, ואחת של שבת", אף שהציבור היה קשה לו הדבר כאומרם בירושלמי פאה ובמדרש רות שם.

והיינו נמי אומרם במסכת שבת (ק"ג א): "וכבדתו מעשות דרכיך וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול, וכי הא דרבי יוחנן קרי למאניה מכבדוטיה", ורב אחאי גאון ז"ל בספר השאלות שם כתב: "וכבדתו שלא יהיה מלבושך של שבת כמלבושך של חול, דרבי יוחנן קרי למאניה דהוה לביש **בשבתא** מכבדוטי", והדברים מאירים בס"ד ודוק היטב.

ומציאתי בס"ד במדרש שיר השירים רבה (פ"ו ס"ד): "רבי אחא ורבי תנחום בר רבי חייא בשם רבי יוחנן ואת שבתותי קדשו (יחזקאל כ'), במה את מקדשו, קדשהו במאכל ובמשתה, ובכסות נקיה, דכתיב כי אות היא ביני וביניכם לדעת כי אני ה' וגו', אני ה' נאמן לשלם שכר טוב לכם" ע"ש, ועם האמורא כאן יאירו דברי רבי יוחנן ודוק היטב.

ובס"ד היה נראה לי דלזה נתכוין רבי יוחנן שם (ק"ג סע"ב): "מנין לשינוי בגדים מן התורה" וכו', שהכוונה שבשבת יחליף בגדיו מבגדי חול וכנ"ל, אבל רש"י ז"ל לא

סימן קב מלחמת היצר

היתה לו עוד שום תאוה, ככתוב ולבי חלל בקרבי ואמרו חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה דס"ז ע"ב) שהרג היצר. וזהו שאמר ויכסהו בגדים ולא יחם לו. ומשרתיו הצדיקים הגדולים הבינו זאת, והיו יראים לבל יסתלק ח"ו דוד המלך מהעולם הזה, מחמת שלא היתה לו עוד מלחמת היצר, ולזה נתנו עצה ותחבולה להמציא לו מלחמה חדשה, ונתנו לו אבישג השונמית יותר משמונה עשרה נשים, כדי לכבוש היצר שלא יגע בה, ובזאת יתעכב עוד בעולם הזה.

וזה ענין סמיכת הפרשיות שמסיים בפרשת שופטים כי תעשה הישר בעיני ה', ומתחילה פרשת כי תצא למלחמה וגו', כי זהו הדרך הישר בעיני ה' שתהיה לאדם תמיד מלחמת היצר כל ימי חייו כי לכך נוצרת. וזה הפירוש כי תעשה בזה הרצון והישר בעיני ה' כי תצא למלחמה להיות לך מלחמת היצר עכ"ל"ק.

כתוב בספר תפארת שלמה על התורה (פרשת כי תצא): "כי תצא למלחמה, היינו שעיקר יציאתך לזה העולם, הוא רק למען היות לך מלחמה כל ימי חיך, ולכך נוצרת. וזה הוא שאמרו ביעקב אבינו ע"ה ביקש יעקב לישוב בשלוח, אמר לו הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא וכו', קפץ עליו רוגזו של יוסף. פירוש כי באמת יעקב תיקן לעולם הבא חלקו מה שיהיה צריך כאשר יבוא עתו להסתלק מזה העולם, אך עוד עת לזה להתמהמה בעולם הזה בחיים חיותו, וכאשר יגמור לתקן כל ענין מלחמת היצר ההכרח להסתלק מעולם הזה, ועל ידי זה שקפץ עליו רוגזו של יוסף, והיה מן הצורך לערוך עוד מלחמת היצר מחדש, היה צריך להתעכב עוד בעולם הזה.

וביוצא בזה מצינו בדוד המלך ע"ה, שאמרו לו נעריו יבקשו למלך נערה בתולה ותהי לו סוכנת, כי אז היה דוד בבחינה זו שלא

חידושי סוגיות

(יומא י"ט ב')

א. בענין וכל אדם לא יהיה באהל מועד

[תורת יעקב סי' קד אות ו]

מצוות הקטורת כהלכתא, אבל אותו צדוקי הרי תיקן הקטורת בהיכל כמנהגם הנפשע, וככתוב בתוספות ישנים, ותוספות רא"ש, וריטב"א יומא (שם), ועיין בכל המצויין בהערות שם.

ומצאתי בס"ד לחד מן קמיא, רבינו בחיי ז"ל בביאורו לתורה שם: "וכל אדם לא יהיה באהל מועד, דרשו רבותינו ז"ל בירושלמי של מסכת יומא (פ"ה ה"ה) אפילו אותן שכתוב בהן ודמות פניהם פני אדם, לא יהיו באהל מועד. ומה נהדר כהן גדול במעלה הגדולה הזאת, עד שאפילו חיות הקדש מפנים לו מקום לעבודתו, כדי שיכנס לפני המלך ויעבדנו ביחוד, כי מלאך ה' צבאות הוא.

ואותו כהן צדוקי שתקן מבחוץ והכניס מבפנים ובא מלאך וחבטו על פניו, בעזרה היה, ולא היה לפני ולפנים בשעה שהוא נכנס להקטיר קטרת, וכן שנינו בברייתא במסכת יומא פרק ראשון, תנא רבי חייא כמין קול נשמע בעזרה שבא מלאך וחבטו על פניו, ונכנסו אחיו הכהנים ומצאו כעין רגל עגל בין כתפיו, שנאמר וכף רגליהם ככף רגל עגל. ואירע לו כן מפני שלא היה מאמין לדברי חכמים שיש בה קבלה שאין לתקן מבחוץ אלא מבפנים, והטעם מפני ריח הקטרת שיש לו עיקר בשעת התקון, והוא היה רוצה להתחכם כנגד הקבלה ולפיקך נענש, הקב"ה יצילנו מן העונש ויגמלנו למען צדקו" עכ"ל.

ויקרא (ט"ז י"ז): "וכל אדם לא יהיה באהל מועד בכואו לכפר בקדש עד צאתו, וכפר בעדו, ובעד ביתו, ובעד כל קהל ישראל". ושנינו במסכת יומא (י"ט ב'): "תנו רבנן מעשה בצדוקי אחד שהתקין מבחוץ והכניס, ביציאתו היה שמח שמחה גדולה, פגע בו אביו אמר לו בני אף על פי שצדוקין אנו מתיראין אנו מן הפרושים. אמר לו כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה כי בענן אראה על הכפרת אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימנו, עכשיו שבא לידי לא אקיימנו. אמרו לא היו ימים מועטין עד שמת והוטל באשפה, והיו תולעין יוצאין מחוטמו, ויש אומרים ביציאתו ניגף, דתני רבי חייא כמין קול נשמע בעזרה שבא מלאך וחבטו על פניו, ונכנסו אחיו הכהנים ומצאו ככף רגל עגל בין כתפיו, שנאמר ורגליהם רגל ישרה וכף רגליהם ככף רגל עגל".

וכל רבותינו הראשונים כמלאכים נ"ע הקשו שהרי בירושלמי יומא (פ"ה סה"ב) אמרו: "והא כתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד בכואו לכפר בקדש עד צאתו, אפילו אותן שכתוב בהן ודמות פניהם פני אדם לא יהיו באהל מועד", דהיינו אפילו מלאכים לא יהיו בעת עבודת כהן גדול בקודש, ואילו כאן מבואר להדיא שהיה שם מלאך שהרי המלאך חבטו ולאותו צדוקי כנ"ל.

ותירצו דלא נאמר שכל אדם לא יראה בהיותו באהל מועד, אלא בגוונא שנעשית

אמרו: "וכל אדם לא יהיה באהל מועד, בשנה שמת בה שמעון הצדיק, אמר להם בשנה זו הוא מת, אמרו לו מנין אתה יודע, אמר להם בכל שנה ושנה היה זקן אחד לבוש לבנים ומעוטף לבנים נכנס עמי ויוצא עמי, שנה זו נכנס עמי ולא יצא עמי, אמר רבי אבהו ומי יאמר שאדם היה והלא הקב"ה בכבודו היה נכנס עמו ויוצא עמו, אמר רבי אבהו וכהן גדול לא אדם היה אלא כההוא דאמר רבי פינחס בשעה שהיה רוח הקודש שרוי עליו היו פניו בוערות כלפידים עליו הדא הוא דכתיב כי שפתי כהן ישמררו דעת [ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא]."

ובתב המפרש הרב מתנות כהונה: "וכהן גדול לא אדם היה, וכתיב וכל אדם לא יהיה באהל וגו', ועל כרחין כשנכנס הוא היה שם אדם: פניו בוערות וכו', ויצא מכלל אדם לכלל מלאך, ובירושלמי יומא (ס) גרס בעו קמי רבי אבהו והכתיב וכל אדם לא יהיה אפילו אותם שכתוב בהם ודמות פניהם פני אדם לא יהיו באהל, אמר להן אני אומר הקב"ה בכבודו וכו', ובכל זאת אינו מיושב היטב הא דמסיים כי מלאך ה' הוא וכו' שהרי כתוב וכל אדם אפילו אותם שכתוב בהם פני אדם [דהיינו מלאכים], והדרא קושיא לדוכתא, אם לא שנאמר שחזר בו ופירש וכל אדם כמשמעו ולא מלאך, ולישנא דייק הכי דאמר אלא כההיא דאמר רבי פינחס" עכ"ל. ועיין במפרשי המדרש שם בפירוש עץ יוסף, ופירוש מהרז"ו, וביאור מהרי"פ ואכמ"ל.

ומבואר שיש כאן מחלוקת, דלירושלמי אפילו מלאכים אסורים היו להיות בקדש בשעת עבודת הכהן הגדול, אבל לרבי אבהו אליבא דהמדרש רק בן אדם אנושי הוא שהיה לו איסור להיות באהל מועד בשעת עבודת כהן

וראיתי בדברי המהדיר שם, שעל דברי רבינו בחיי ז"ל שכתב דהאי עובדא היתה בעזרה, העיר דבר זה לא נזכר בתלמוד, אלא הוא חידוש של רבינו בחיי, וכוונתו שלא ניגף בכניסתו לקדש הקדשים מהאי טעמא שלא היה רשות שם למלאך להכנס שם לנוגפו, אבל כאשר בא להיכל ניגף על ידי מלאך, שאז היה רשות למלאך לבא אל אהל מועד, כדכתיב עד צאתו, וכך מצאתי מבואר במהרש"א שם.

ותמהני על דברים אלו, ופשוט וברור בעיני שרבינו בחיי ז"ל דקדק לישנא דתלמודא דנקט **ביציאתו** ניגף, וכן הא דתני רבי חייא כמין קול נשמע **בעזרה** שבא מלאך וחבטו על פניו, דמאי האי דקאמרי ב"ציאתו" ניגף, אלא בודאי הכוונה בשעה שיצא מההיכל אל העזרה (וכאשר הבין רבינו בחיי), או בשעה שיצא מקדש הקדשים אל ההיכל (וכאשר הבין מהרש"א), ואם כן דברי רבינו בחיי ז"ל מפורשים בתלמוד, ומאי האי דקאמר האי דדברי רבינו בחיי ז"ל הם ולא דברי התלמוד, אתמהא. [ועיין בחיבורי הנכתי לקמן (ס"ס קמ"א) ודוק היטב].

ובאמת שאר רבותינו הראשונים כמלאכים שהקשו ותירצו דלא נאמר שכל אדם לא יראה בהיותו באהל מועד, אלא בגוונא שנעשית מצוות הקטורת כהלכתא, כנ"ל, היינו משום שנמשכו אחר הירושלמי דתירץ כך, אבל אליבא דרבינו בחיי אליבא דהבבלי אתי שפיר, דהמלאך פגע בצדוקי ביציאתו או מההיכל, או מקדש הקדשים, ומהרש"א ז"ל כמנהגו הטוב זכה לכוי' לדעת רבותינו הראשונים, הוא רבינו בחיי ז"ל ודוק.

ואם היתה לנו רשות לתרץ תמיהת רבותינו הראשונים כמלאכים ז"ל היינו אומרים בס"ד, דהנה במדרש ויקרא רבה (ספכ"א סי"ב)

ודמות פניהם פני אדם, שהיו חולקים לו כבוד ובורחים מלפניו, וכבודי היה מלא הבית ולא יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענן כי מלא כבוד ה', ובזמן שהוא נכנס הייתי חולק לו כבוד, ומסלק את כבודי מבין שני הכרובים" ע"ש.

ולבאורה לפי טעמן שהיו מלאכי השרת חולקים לכהן גדול כבוד ובורחים מלפניו, יש לומר דהיינו דוקא כשאין כבוד המקום ב"ה מזדלזל, אזי ברחו מהכהן הגדול משום כבודו, אבל במקום שכבודו יתברך מזדלזל, אין חולקים כבוד לרב הוא הכהן גדול במקום שיש חילול ה', ולכן פגעו בצדוקי אף בהיותו בקדש הקדשים, ועיין. [וזה כעין תירוץ הירושלמי דלעיל, ואפשר דכל שהיה צדוקי תו אין חולקין לו כבוד כלל ולכן היו אז מלאכים בקדש הקדשים].

עוד דע דיש להבין דברי רז"ל בפסיקתא רבתי דלעיל, שהרי בקדש הקדשים היתה עבודת כהן גדול בארבעה בנדי לבן ולא בשמונה בגדים וצ"ע.

וייש לעיין אם לפי מה שהביא הגאון מהרי"פ פרלא ז"ל שלא נמנעו חז"ל לקרוא ל"היכל" בשם "קדש קדשים", ועיין בארוכה בחיבורי הנכחי (סימן זה אות ד' סק"ג), יתיישבו דברי הפסיקתא רבתי זו "שהיה לבוש שמונה לבושי קודש ונכנס לבית קדשי הקדשים", ונאמר ש"קדש הקדשים" הכוונה ל"היכל", כי כל נטיית הדברים בפסיקתא שם היא על הכניסה ל"קדש הקדשים" ממש ולא על "ההיכל" וצ"ע.

גדול, ולמלאכים לית לן בה, ומותר היה להם להיות שם בשעת העבודה, וכן כתבו להדיא בעץ יוסף למדרש שם, והגאון רבי יוסף ענגיל ז"ל בספר בית האוצר (מערכת א' ערך אדם כלל י"ב) דבמחלוקת היא שנויה בין הבבלי לירושלמי, והיינו כדכתב נמי המתנות כהונה וכנ"ל.

והשתא דאתינן להכי אתי שפיר דברי הבבלי הנ"ל מתמיהת רבותינו הראשונים ז"ל, דיש לומר דאף הבבלי סבר דרק בני אדם ילודי אשה הן הם שאסור להם להיות בקודש בשעת עבודת כהן גדול, אבל מלאכים ממש מותר, וכסברת רבי אבהו במדרש, והיינו מסורת הבבלי על אותו מלאך שנגפו לאותו צדוקי, ודוק היטב.

ועיין בהגהות הגאון יעב"ץ ז"ל ליומא שם, שכתב ונתן טעם מדעתו מדוע יצאו תולעים מחוטמו, ותימה שלא ראה אז דברי תוספות ישנים על אתר שכבר כתבו כן, וגם לא ראה דברי מהרש"א ז"ל שם שהביא דברי הריטב"א שגם הוא כתב כן, וצ"ע. [ודברי התוספות ישנים כבר היו לפני הגאון יעב"ץ ז"ל ומזכירם שם בהגהותיו בהרבה מקומות כמו בדף ב' ב', ודף ל"ז א', ודף ס"ט א', ועוד].

ודע דמצאתי לרז"ל במדרש פסיקתא רבתי (פמ"ז ס"ד): "גדול אתה מן אהרן שלא חילקתי כבוד לבריות בעולם כיוצא בו, שהיה לבוש שמונה לבושי קודש, ונכנס לבית קדשי הקדשים, ומלאכי השרת בורחים מלפניו, וכל אדם לא יהיה באהל מועד אלו מלאכי השרת

ב. בענין תכונת קול הכינור

[הדר יעקב ח"ב סי' ה']

כלל, וטעמו של דבר משום דנבל היינו נמי כינור וכדאמרו להדיא במדרש תהלים (פרק פ"א) הביאו רש"י ז"ל תהלים שם (פסוק ג'), ועיין ערכין (י"ג ב') וז"ב.

ובזה מסביר אני לעצמי מדוע היה דוד מנגן לפני חמיו שאול המלך בכינור דווקא, וככתוב בספר שמואל א' (ט"ז ט"ז וכ"ג), כיון שיש בקול מנגינת הכינור להביא מנוחה ורוגע לאדם, ודוק. [וקול הכינור, עולה בגימטריא "מועיל למנוחה לבני אדם" ודוק].

ויש לי להוסיף בה דברים בס"ד, דמצאתי לרבינו בחיי ז"ל בביאורו לתורה שמות (ל"ב י"ט) שכתב ששבעה מיני כלי זמר כנגד שבעה בחינות הכוכבים, וכינור כנגד שבתאי ע"ש, ולפי זה יתכן ואפשר שלכן כינור היה מועיל לשאול המלך ע"ה אחר שהוא עצמו מבחינה זו דשבתאי, עיין בביאור הגר"א ז"ל לספרא דצניעותא (פרק א' ד"ה שביעאה עליהו ד"א ע"א), ועיין בספר מגלה עמוקות פרשת ואתחנן (אופן רמ"א), ובספר הליקוטים (פרשת בראשית), ועוד שם (פרשת ויצא) והבן.

*

ברכות (ג' ב'): "פלגא דליליא אימת משה רבינו לא הוה ידע וכו' ודוד הוה ידע (בתמיהא). דוד סימנא הוה ליה, דאמר רב אחא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא כינור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד, וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו, מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר וכו', אמר רב יצחק בר אדא ואמרי לה אמר רב יצחק בריה דרב אידי מאי

ט' אדר תשמ"ג.

בראשית (ד' כ"א): "ותלד עדה את יבל הוא היה אבי יושב אהל ומקנה, ושם אחיו יובל הוא היה אבי כל תופש כנור ועוגב".

וראיתי לגאון המובהק נצי"ב מוואלז'ין ז"ל בספרו המופלא העמק דבר שם שכה כתב: "ושם אחיו, בעסק אחד ועל כן כתיב "אחיו". יובל, גם כן מלשון הובלה, כי הוא הרגיש דמקנה [הצאן] נמשך אחר השיר, על כן המציא לעסק המקנה כלי שיר, עד שהיה אבי כל תופש כינור ועוגב. שני מיני כלי שיר אלו פעולתן מתחלפות, כינור יותר מסוגל למנוחה ושינה, ועוגב להיפך מרעים את הרעיון, ושתי פעולות אלו נדרש למקנה כל אחד במועדו".

הרי שהגאון נצי"ב ז"ל האיר וגילה לנו שתכונת המנגינה של כלי הנגינה כינור מסוגלת למנוחה ולהביא שינה, וכנ"ל.

ובזה האירו אצלי דברי התלמוד במסכת יומא (י"ט ב') שאמרו שם שהיו מעסיקין הכהן גדול כל ליל יום הכיפורים עד שיגיע זמן שחיטה, ולא היו מעסיקין אותו בכינור ובנבל אלא בפה ע"ש, ולא נתבאר טעמא דמילתא דרק בפה ולא בכינור, ועיין מהרש"א שם.

ולאחמור מאירים הדברים, כיון שתכונת הכינור להביא שינה על האדם וכמו שלימדנו הגאון נצי"ב ז"ל, לכן דוקא לא היו מנגנים לפני הכהן גדול בכינור אלא רק בפה ודוק.

ואין לשאול והרי ביומא (שם) אמרו במפורש שגם בנבל לא היו מנגנים לפני הכהן גדול ע"ש, והתם מאי איכא למימר. דלא קשיא

בשבירת התאוה תועלת רבה ועצומה, כי יגלה בצדק לבבו וטוב חפצו לתשובה, כי הוא מואס הטבע אשר גרם לו החטא, ובוה יתרצה אל השי"ת וימצא חן בעיניו, וכן כתוב זבחי אלוקים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה. "רוח נשברה" היא הרוח הנמוכה והנכונה, ו"לב נשבר" על שבירת התאוה הגשמית, כי התאוה נתונה בלב, כמו שנאמר תאות לבו נתתה לו. ובמזמור התשובה נאמר מקרא הזה, ובאמרו "לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה" - למדנו מזה, כי בעל התשובה מתרצה אל השם בשבירת התאוה הגשמית, וזה מעיקרי התשובה וכו', ואמרו רז"ל (ירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ג) במה שכתוב ותהייתה צורות עד יום מותן אלמנות חיות - בכל יום היה דוד מצוה להיטיב את ראשן ונותן תמרוקים לקשטן, כדי להציק לתאותו ולהכניעה, כאשר יכבוש יצרו מהן" עכ"ל.

הרי שכך מידתו של דוד המלך ע"ה "להציק לתאותו ולהכניעה", וכדרך שעשה בנשיו שהיה "מצוה להיטיב את ראשן ונותן תמרוקים לקשטן", וכן גם כאן היה דוד המלך מכין כינור שתכונת נגינתו להביא שינה על בני אדם, והוא ע"ה בזה דוקא יתעורר, והכינור דוקא יפעל אצלו "לאתעורי משנתיה", ובמה שלאחרים גורם שינה, בזה דוקא היה דוד מתעורר לעבודת השי"ת דכך מידתו של המלך החסיד דוד ע"ה, וכמו שנתבאר בס"ד.

ומצאתי בס"ד במדרש תהלים (פרק כ"ב) ובמדרש פסיקתא רבתי (פרשה י"ז): "אמר רבי לוי, חלון היה פתוח למעלה ממטתו של דוד ופתוחה לצפון, והכינור היה תלוי כנגדה והיתה רוח צפונית יוצאה בחצי הלילה ומנשבת בו, והיה הכינור מנגן מאיליו, והיו כל ישראל שומעים אותו, והוא שדוד אומר עורי

קרא עורה כבודי עורה הנבל וכינור אעירה שחר, רבי זירא אמר משה לעולם הוה ידע ודוד נמי הוה ידע, וכיון דדוד הוה ידע כינור למה ליה - לאתעורי משנתיה".

ופירש רש"י ז"ל: מאי קרא, דכינור היה תלוי למעלה ממטתו ומעוררו עורה כבודי, אל תתכבדי בשינה כשאר מלכים: אעירה שחר, שאר מלכים השחר מעוררן, ואני מעורר את השחר".

ולפי שעה לא ראיתי מי שביאר מדוע דוד המלך ע"ה לקח והכין לעצמו **כינור** דוקא שיעורר אותו משנתו, ומה טעם דוקא בחר דוד באופן שכינור הוא שיעוררנו, ולא על ידי תרנגול, או טיקלא דמיא שהיו אבותינו משתמשים בהם כדי שיעירו אותם בהשכמה וכמבואר בספר זהר הקדוש ח"א (דצ"ב ע"ב), ועיין בספר אוצר הגאונים על מסכת ברכות (שם), וחידושי הרשב"א, ושיטה מקובצת, ופני יהושע שם.

ותו לכאורה מכאן סתירה יוצאת לדבר זה שתכונת ניגון הכינור להרדים ולהביא שינה לאדם, והרי כאן אמרו שדוד היה מניח כינור למעלה ממיטתו **לעוררו**, ועוד אמרו להדיא "כינור למה לי - לאתעורי משנתיה", ולכאורה הרי זה הפוך ממש מיסוד הגאון נצ"י"ב ז"ל וצ"ב.

ונראה לי בס"ד שלא רק שאין מכאן סתירה אלא שיש מכאן ראייה לאמור שמנגינת הכינור מביאה לידי שינה, ואמינא בס"ד דבדוקא עביד כן דוד ולפום מידתו ולפום שיעורא דיליה, כי כך מדתו של דוד דהיה אדמוני עם יפה עינים, וביקש ואמר בחנני ה' ונסני, ועיין סנהדרין (ק"ז א').

וזו לשון החסיד רבינו יונה גירונדי ז"ל בספר שערי תשובה (ש"א אות ל"ג): "ועוד תמצא

ששיקע בחיבורו מתורת בעלי התוספות ז"ל, בספרו אמרי נועם ויקרא (י"ט י"ז): "לא תקום ולא תטור, ותימה דכתיב (תהלים מ"א י"א) ה' חנני והקימני ואשלמה להם רעה תחת טובה. ויש לומר ואשלמה להם טובה תחת רעה, שכך היה מנהגו של דוד שנאמר נתת שמחה בלבי מעת דגנם ותירושם רבו, וכתיב אם גמלתי שולמי רע ואני בחלותם לבושי שק וגו', הרי שמצינו בהדיא שהיה דוד המלך ע"ה שמח בטובת אויביו, ומיצר בצרתם ומתפלל עליהם" ודוק והבן היטב.

ובעומק הענין מדוע היה דוד מנגן בכינור דוקא - עיין לרבינו בחיי ז"ל בביאורו לתורה במדבר (י"ב), ולמהר"ם רקאנטי ז"ל בביאורו לתורה (פרשת בראשית, ולך לך), ולמהר"ל מפראג ז"ל בספר גור אריה שמות (י"ט י"ג) ואכמ"ל.

כבודי עורה הנבל וכינור אעירה שחר אנא מעורר שחר ושחר לא עוררני, והיה **יצרו הרע מרגיזו**, ואומר לו לדוד דרכן של מלכים השחר מעוררם ואתה אומר אעירה שחר, דרכם של מלכים להיות ישינים עד שלשה שעות ואתה אומר חצות לילה" וכו' עיין שם. [ועיין לגאון נצי"ב ז"ל בהעמק דבר במדבר (כ"ב ל"ג) וצרף לכאן].

ועם מה שכתבתי בס"ד דברי המדרש מאירים כמובן, והן הם הדברים, ובספר הזהר הקדוש ח"ג (דרכ"ז ע"ב ברע"מ): "לב חכם לימינו, ולב כסיל לשמאלו, דוד אעבר ליה [ליצה"ר] מלבו וקטיל ליה, הדא הוא דכתיב ולבי חלל בקרבי, ובגין דא זכה לנשבא רוח צפונית בכינור דיליה" והבן היטב.

ובנותן טעם יש לי להביא כאן דברות חד מן קמאי רבינו יעקב די לישקייש ז"ל,